

Jurij Perovšek*

Položaj Slovencev v Državi Slovencev, Hrvatov in Srbov**

IZVLEČEK

Stopnja Države Slovencev, Hrvatov in Srbov (Država SHS), oblikovane 29. oktobra 1918, ima v slovenskem narodnem razvoju pomembno mesto, kajti v njej so si Slovenci prvič v novejši zgodovini vladali sami. Dejavnik takega narodnopolitičnega položaja je bila prva slovenska vlada – Narodna vlada SHS v Ljubljani (Narodna vlada). V njej so bili, razen za zunanje zadeve, združeni vsi najvišji izvršni in upravni organi oblasti. Slovenska samostojnost v Državi SHS je temeljila na obsegu državne oblasti, ki jo je izvajala Narodna vlada. Ta je sprva upoštevala pristojnosti, ki si jih je pridržalo Narodno vijeće SHS v Zagrebu (Narodno vijeće), najvišji organ oblasti v Državi SHS (vodenje zunanjih in vojaških zadev, izvrševanje pravice pomilostitve, razveljavljanja zakonov in imenovanje višjih uradnikov). Ščasoma pa je Narodna vlada začela izvajati državno oblast tudi na področjih iz pristojnosti Narodnega vijeća. To so v državnopravnem pogledu sankcionirali z Naredbo celokupne vlade o prehodni upravi v ozemlju Narodne vlade SHS v Ljubljani, ki jo je sporazumno z Narodnim vijećem 21. novembra 1918 izdala Narodna vlada. S to Naredbo je Narodno vijeće pooblastilo Narodno vlado, da upravlja Slovenijo. Tako opredeljeno razmerje med Narodno vlado in Narodnim vijećem je utemeljilo konfederativno povezanost Slovenije z Državo SHS in v materialnopravnem pogledu njeno konfederativno državnost. Slovensko ozemlje, na katerem je Narodna vlada izvajala efektivno oblast in ga je združila v državno-pravno enoto, je glede na italijansko zasedbo Trsta, Goriške, Istre in postojnskega okrožja na Kranjskem med 3. in 23. novembrom 1918 ter tedaj še Madžarski pripadajočega Prekmurja obsegalo večino nekdanje vojvodine Kranjske in slovenski del nekdanje vojvodine Štajerske (do razmejitvene črte z Nemško Avstrijo okoli Radgone, Šentilja in Kozjaka), na Koroškem pa ozemlje južno od Zilje in Drave ter velikovski okraj. Razen omenjenega dela Koroške je

* Dr., znanstveni svetnik, Inštitut za novejšo zgodovino, Kongresni trg 1, SI-1000 Ljubljana, jurij.perovsek@inz.si

** Raziskava je nastala v okviru raziskovalnega programa P6-0281 Idejnopolični in kulturni pluralizem in monizem na Slovenskem v 20. stoletju, ki ga sofinancira Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije iz državnega proračuna.

tvorilo približno dve tretjini današnjega ozemlja Republike Slovenije. Slovenska državno-pravna subjektiviteta, dosežena v Državi SHS, se po njeni združitvi s Kraljevino Srbijo v Kraljestvo Srbov, Hrvatov in Slovencev 1. decembra 1918 ni ohranila.

Ključne besede: Država Slovencev, Hrvatov in Srbov, Narodno vijeće SHS v Zagrebu, Narodna vlada SHS v Ljubljani, prva slovenska vlada, Naredba celokupne vlade o prehodni upravi v ozemlju Narodne vlade SHS v Ljubljani, konfederativna državnost Slovenije

ABSTRACT

SLOVENIAN POSITION IN THE STATE OF SLOVENES, CROATS AND SERBS

The State of Slovenes, Croats and Serbs (the State of SHS), established on 29 October 1918, has an essential role in the Slovenian national development, as it represented the first time in contemporary history that Slovenians governed themselves. The first Slovenian government – the National Government of SHS in Ljubljana – was an element of such a national-political position. With the exception of foreign affairs, the National Government included all of the highest executive and administrative authorities. It was in charge of the scope of the national authority that the Slovenian independence in the State of SHS was based on. Initially, the National Government observed the powers withheld by the SHS National Council in Zagreb, the highest authority in the State of SHS (which was in charge of foreign and military affairs and had the right to pardon, annul legal acts, and appoint senior officials). Gradually, however, the National Government also started to assume authority in the areas previously under the jurisdiction of the SHS National Council. In the state-legal sense, this takeover of powers was implemented with the Government Decree on the Transitional Administration in the Territory of the National Government of SHS in Ljubljana, issued by the National Government in agreement with the SHS National Council on 21 November 1918. With this Decree, the SHS National Council empowered the National Government to govern Slovenia. The relations between the National Government and the SHS National Council, defined in such a manner, represented the foundations for the confederal ties of Slovenia with the State of SHS and its confederal statehood in the material-legal sense. In view of the Italian occupation of Trieste, the Goriška region, Istria, and the Postojna district in Carniola between 3 and 23 November 1918 as well as due to the fact that the Prekmurje region still belonged to Hungary at the time, the Slovenian territory, where the National Government was effectively in power and which it brought together into a state-legal unit, encompassed the majority of the former Duchy of Carniola and the Slovenian part of the former Duchy of Styria (until the demarcation line with the German Austria around Radgona, Šentilj, and Kozjak) as well as the territory south of the rivers Zilja, Drava and the district of Völkermarkt in Carinthia. With the exception of the stated part of Carinthia, this accounted for approximately two thirds of the today's territory of the

Republic of Slovenia. The Slovenian state-legal subjectivity, achieved in the State of SHS, was lost after its unification with the Kingdom of Serbia to establish the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes on 1 December 1918.

Keywords: State of Slovenes, Croats and Serbs, SHS National Council in Zagreb, National Government of SHS in Ljubljana, the first Slovenian government, Government Decree on the Transitional Administration in the Territory of the National Government of SHS in Ljubljana, confederal statehood of Slovenia

1.

V tistih dneh, ko je »vse vrelo, v katerih se je skoraj vse znova ustvarjalo, v katerih je bil pravi čudež, vzdržati red, je ljubljanska vlada storila vse, kar se je moglo od nje zahtevati«. Bila je »edina avtoriteta v deželi«. ¹ Tako je februarja 1919 nekdanji član t. i. ljubljanske vlade in ljubljanski župan dr. Ivan Tavčar označil delovanje prve slovenske narodne vlade – Narodne vlade SHS v Ljubljani (Narodna vlada), ki so jo oblikovali v Državi Slovencev, Hrvatov in Srbov (Država SHS) leta 1918. In tako kot je Tavčar zapisal, je tudi bilo. Narodna vlada je bila politično telo, prek katerega so si Slovenci prvič v novejši zgodovini vladali sami. Na predlog Narodnega sveta za Slovenijo in Istro v Ljubljani (Narodni svet), političnega predstavniškega telesa, ki je leta 1918 vodilo boj za slovensko samoodločbo, jo je 31. oktobra 1918 imenovalo predsedstvo Narodnega Vijeća SHS v Zagrebu, najvišjega organa oblasti v Državi SHS. ²

Čeprav kratkotrajna, ima stopnja Države SHS v slovenskem narodnem razvoju pomembno mesto, saj je z njo povezana že pred dobrim stoletjem dokazana slovenska državotvorna sposobnost. Pri tem je država, v kateri je bila izražena, kljub temu da je mednarodno niso priznali, uresničevala vsa počela, ki jih zahteva mednarodno pravo za nastanek in obstoj držav. To je na Slovenskem že leta 1969 dokazal profesor ljubljanske Pravne fakultete dr. Ivan Tomšič. ³ Država SHS, ki jo je večina habsburških Jugoslovancev oblikovala ob državni odcepitvi od avstro-ogrske monarhije 29. oktobra 1918, je v času svojega nastanka, razen Prekmurja, Medžimurja, Bačke, Baranje in Banata, obsegala vse drugo jugoslovansko ozemlje nekdanje monarhije. Po italijanski zasedbi Primorske, Istre, kvarnerskih otokov Cres in Lošinj, severne Dalmacije in dalmatinskih otokov v novembru 1918 se je njen dejanski ozemeljski obseg zmanjšal. Država SHS je obstajala do 1. decembra 1918, ko se je s Kraljevino Srbijo združila v Kraljestvo Srbov, Hrvatov in Slovencev (Kraljestvo SHS; od 1920 Kraljevina SHS). Ob Kraljevini Srbiji je bila njegoa druga država predhodnica.

1 Ivan Tavčar, »Brez zamere,« *Slovenski narod*, 15. 2. 1919, 1.

2 »Državljeni!«, *UL Narodne vlade SHS v Ljubljani*, 4. 11. 1918, 1.

3 Ivan Tomšič, »Razpad Avstro-Ogrske in nastajanje slovenske državnosti,« *Naši razgledi*, 7. 11. 1969, 625, 626. O tem gl. tudi Jurij Perovšek, *Slovenski prevrat 1918: položaj Slovencev v Državi Slovencev, Hrvatov in Srbov* (Ljubljana: Inštitut za novejšo zgodovino, 2018), 104–16.

Naj se tukaj najprej še enkrat ustavimo ob vprašanju, ali je bila Narodna vlada iz leta 1918 prva slovenska narodna vlada ali ne.⁴ Včasih je namreč bilo to vprašljivo, morda je za koga še danes. Po našem poudarku primat Narodne vlade iz leta 1918 kot prve slovenske nacionalne vlade ni sporen. Pred njo Slovenci niso oblikovali svoje vlade, druga dva zgodovinska mejnika v oblikovanju slovenskih vlad pa sodita v leti 1945 in 1990. 5. maja 1945 je Predsedstvo Slovenskega narodnoosvobodilnega odbora imenovalo Narodno vlado Slovenije, 16. maja 1990 pa so zbori Skupščine Republike Slovenije izvolili Izvršni svet Skupščine Republike Slovenije (vlado). Prva slovenska narodna vlada je torej vlada iz leta 1918, »ki ji pripada tudi primat prve, ki je kot prostor, ki ga je upravljala, navajala celotno slovensko ozemlje«.⁵ Skupno vsem omenjenim vladam pa je bilo njihovo oblikovanje ob prelomnih zgodovinskih spremembah: ob razpadu avstro-ogrske monarhije leta 1918, neposredno pred koncem druge svetovne vojne in zmago slovenskega odporiškega gibanja leta 1945 in ob koncu povojnega sistema političnega monizma in vrnitvi večstrankarskega življenja na Slovensko leta 1990. Kar zadeva navajanje kratice SHS (Slovencev, Hrvatov in Srbov) v imenu vlade iz leta 1918, je to bilo del tedanje splošne oznake za politična telesa in različne ustanove v Državi SHS. Izražalo je pripadanje k tej državi, Narodni vladi pa ni odvzemalo njenega slovenskega narodnega značaja. V njej so bili samo Slovenci in nobenega Hrvata ali Srba. Narodna vlada je bila slovenska vlada in ima zgodovinski slovenski narodnostni pomen. Zasluži si dosledno zapisovanje *slovenska Narodna vlada*. Kot je – glede Prekmurja sicer netočno – zapisal Anton Melik, se je njeno oblikovanje »smatralo in pojmovalo kot izpolnitev [narodnega] programa v političnem pogledu, torej ustanovitve združene Slovenije, zedinjenje predelov Avstro-Ogrske, v katerih bivajo Slovenci, v politično enoto, ne glede na dotedanje historičnopolitične meje«.⁶

Vprašanje prve slovenske narodne vlade se je včasih pojavljalo glede vlad iz let 1918 in 1945. Nanj je že leta 1971 odgovoril avtor monografije o slovenski samoodločbi leta 1918 Janko Pleterski. Jasno je zapisal, da je bila leta 1918 sestavljena »prva slovenska narodna vlada«.⁷ Prav tako o zgodovinskem primatu Narodne vlade ni dvomil eden od vodilnih slovenskih komunistov v dvajsetih letih 20. stoletja in po vrnitvi iz dolgoletnega bivanja v Sovjetski zvezi publicist in zgodovinar France Klopčič. »Obstoj Narodne vlade za Slovenijo v Ljubljani (Narodne vlade SHS v Ljubljani – op. J. P.) leta 1918 do 1919«, je zapisal leta 1985, »je zgodovinsko dejstvo. Ne gre ga zanikati, le pojasniti in poudariti je treba, da je v tem primeru šlo za *meščansko* vlado. Zato trditve v našem današnjem tisku o tem, da je bila leta 1945 v Ajdovščini formirana *prva* slovenska narodna vlada, niso neizpodbitne.« Po Klopčiču je bila Narodna vlada,

4 Na to opozarjam tudi v Jurij Perovšek, »V zaželeni deželi«: slovenska izkušnja s Kraljevino SHS/Jugoslavijo 1918–1941 (Ljubljana: Inštitut za novejšo zgodovino, 2009), 25, op. 21. Jurij Perovšek, »Misel o Sloveniji in njeno udejanjenje v času od Majniške deklaracije do oblikovanja Države SHS in Narodne vlade SHS v Ljubljani«, *Studia Historica Slovenica* 18, št. 2 (2018): 437, op. 65.

5 Bojan Balkovec, »Naše prve«, v: *Stiplovske zbornik*, ur. Dušan Nečak (Ljubljana: Oddelek za zgodovino Filozofske fakultete, 2005), 276.

6 Anton Melik, *Slovenija: geografski opis* (Ljubljana: Slovenska matica, 1963), 16.

7 Janko Pleterski, *Prva odločitev Slovencev za Jugoslavijo: politika na domačih tleh med vojno 1914–1918* (Ljubljana: Slovenska matica, 1971), 268, gl. tudi 267.

oblikovana v Ajdovščini, prva demokratična slovenska narodna vlada, ki se je pozneje razvila v socialistično, a – kot je poudaril – »ne gre pačiti slovenske zgodovine«. ⁸

Leta 1992 je na vprašanje prve slovenske vlade odgovoril tudi avtor študije *Prva slovenska vlada 1918–1921* Bojan Balkovec. Poudaril je, da je »ves čas po letu 1945 (...) veljalo prepričanje, da je prva Narodna vlada tista, ki je bila ustanovljena v Ajdovščini 5. maja 1945, kar pa seveda ni ustrezalo resnici. Pomembnost in prelomnost dogajanj konec leta 1918 sta bili porinjeni vstran in zamenjalo ju je glorificiranje 'petomajske' vlade. Tudi protesti v javnosti niso bili dovolj za pravilno vrednotenje dogodkov ob koncu prve svetovne vojne.« ⁹ K temu je v spremnem besedilu k Balkovčevi študiji Pleterski dodal, da je »Narodna oz. Deželna vlada (v letih 1918–1921) ... pomemben pojav v zgodovini slovenske državnosti, a kot takšen premalo znan in malo navzoč v sodobni zavesti. Označevanje in masovna popularizacija narodne vlade, oblikovane 5. maja 1945, kot prve slovenske vlade, je zastrla zgodovinski spomin na dejansko prvo 'narodno vlado' v letu 1918.« V tem smislu je Balkovčeva neideološka predstavitev pomembne zgodovinske snovi »nujno potreben prispevek k uravnovešenju pozornosti na vse faze v zgodovini slovenske državnosti, ne glede na njihove vsakokratne politične nosilce... Podan je dokaz, da je bil v času prehodnih državnih oblik 1918–1921 na ozemlju Države Slovencev, Hrvatov in Srbov in nato Kraljestvu Srbov, Hrvatov in Slovencev, strukturno navzoč prvinski federalizem, v določenih momentih celo konfederalizem, s Slovenijo kot državno enoto.« ¹⁰ Dodajmo še, da so Narodno vlado kot prvo slovensko vlado razumeli tudi sodobniki. Drugače liberalni *Slovenski narod* ne bi zapisal, da so Slovenci 31. oktobra 1918 ob sedmi uri zvečer na Kongresnem trgu v Ljubljani doživeli razglasitev »prve slovenske narodne vlade (poudarek J. P.)«. ¹¹

8 France Klopčič, *Slovenstvo in drugo* (Ljubljana: Cankarjeva založba, 1986), 82. – Poleg Pleterskega in Klopčiča so v času socialističnega političnega monizma v Federalni (državi) Sloveniji, Ljudski republiki Sloveniji, Socialistični republiki Sloveniji in Republiki Sloveniji (1945–1990) na prvo slovensko nacionalno vlado, oblikovano leta 1918, opozorili tudi Tine Debeljak, ki je živel v Argentini, ter Mihajlo Rostohar in Jurij Perovšek (Tine Debeljak, *Pot k prvi slovenski vladi: ob 50-letnici osvoboditve* (Buenos Aires: Svobodna Slovenija, 1970), [7], 78, 88. Mihajlo Rostohar, »Ljubljana oktobra 1918«, *Naši razgledi*, 10. 12. 1971, 697. Jurij Perovšek, »Oblikovanje slovenske nacionalne države leta 1918«, *Prispevki za zgodovino delavskega gibanja* 25 (1985): 55. Jurij Perovšek, »Volja ljudstva ali politični avanturizem«, *Delo: sobotna priloga*, 10. 9. 1988, 16).

9 Bojan Balkovec, *Prva slovenska vlada 1918–1921* (Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče, 1992), 7.

10 Janko Pleterski, »Pomen prve slovenske vlade«, v: Balkovec, *Prva slovenska vlada*, zadnja platnica. O Narodni vladi kot prvi slovenski nacionalni vladi gl. tudi Miroslav Stiplovšek, »Narodna vlada Slovencev, Hrvatov in Srbov«, v: *Enciklopedija Slovenije*: 7, ur. Dušan Voglar in Alenka Dermastia (Ljubljana: Mladinska knjiga, 1993), 307. Miroslav Stiplovšek, »Prizadevanja za avtonomijo Slovenije od ustanovitve jugoslovanske države do kraljeve diktature (1918–1929)«, *Časopis za zgodovino in narodopisje* 65 (30), št. 1 (1994): 79. Miroslav Stiplovšek, *Slovenski parlamentarizem 1927–1929: avtonomistična prizadevanja skupščin ljubljanske in mariborske oblasti za ekonomsko-socialni in prosvetno-kulturni razvoj Slovenije ter za udejanjenje parlamentarizma* (Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete, 2000), 18. Jurij Perovšek, *Slovenska osamosvojitev v letu 1918: študija o slovenski državnosti v Državi Slovencev, Hrvatov in Srbov* (Ljubljana: Modrijan, 1998), 59, 81. Jurij Perovšek, »Slovenska samostojnost v Državi SHS«, v: *Slovenska novejša zgodovina: od programa Zedinjena Slovenija do mednarodnega priznanja Republike Slovenije: 1848–1992: 1*, ur. Jasna Fischer et al. (Ljubljana: Mladinska knjiga; Inštitut za novejšo zgodovino, 2005), 188. Andrej Rahten, *Pozabljeni slovenski premier: politična biografija dr. Janka Brejca: 1869–1934* (Celovec: Mohorjeva družba, 2002), 191. Balkovec, »Naše prve«, 276. Igor Grdina, *Ivan Hribar: »jediní resnični radikalec slovenski«* (Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2010), 97. Božo Repe, »'Osvobajate nas, hkrati pa nas režete na koščke': odnos velikih sil do Slovencev med prvo svetovno vojno in ob njenem koncu«, *Studia Historica Slovenica* 15, št. 2 (2015): 342.

11 »Proglasitev narodne vlade«, *Slovenski narod*, 2. 11. 1918, 2.

Pot do oblikovanja prve slovenske vlade se je začela 31. oktobra 1918 dopoldne. Takrat sta se predstavnika katoliške Vseslovenske ljudske stranke (VLS) dr. Janko Brejc in dr. Izidor Cankar napotila k načelniku liberalne Jugoslovanske demokratske stranke (JDS) Tavčarju na magistrat in mu predlagala takojšnje oblikovanje narodne vlade iz predstavnikov vseh slovenskih političnih strank.¹² O načrtovanem sestanku VLS in JDS »v svrhu določitve oseb za vlado na Slovenskem« je javnost istega dne seznanil *Slovenski narod*.¹³ Predstavniki obeh strank so se zgodaj popoldne 31. oktobra sestali v posvetovalnici Katoliškega tiskovnega društva v Jugoslovanski tiskarni (poslopje današnje Pravne fakultete) in se dogovorili o ustanovitvi slovenske vlade. Na sestanku je bila navzoča tudi večina članov predsedstva Narodnega sveta. Brejc je kasneje zapisal, da so posvetovanja, ki jih je vodil Tavčar, »potekala v največji vsestranski harmoniji in medsebojni konciliantnosti«. ¹⁴ Glede na predvojno razmerje moči političnih strank so se sporazumeli o sestavi vlade in njenem predsedniku. Sklenili so, da bo vlada ob predsedniku imela dvanajst delovnih področij. Šest jih je pripadlo VLS, pet JDS, eno pa Jugoslovanski socialnodemokratski stranki (JSDS). Za predsednika vlade, ki ga je zase zahtevala VLS, so izbrali nekdanjega podpredsednika dunajskega državnega zbora in predsednika njegovega vojnega odseka Josipa viteza Pogačnika. Pri tem so upoštevali njegove zveze z avstrijskimi vojaškimi krogi, ki bi ob pričakovanem umiku avstro-ogr-ske vojske s Soške fronte čez Slovenijo Narodni vladi utegnile koristiti.¹⁵ Kot je nekaj dni po sestavi vlade Brejc povedal ljubljanskemu knezoškofu dr. Antonu Bonaventuri Jegliču, je kandidata za predsednika vlade predlagala tudi JDS. Zavzela se je dr. Ivana viteza Žolgerja (sicer pripadnika katoliškega tabora), edinega Slovenca, ki je v habsburški monarhiji dosegel ministrski položaj (od 30. avgusta 1917 do 6. maja 1918 je bil minister brez listnice v vladi Ernesta Seidlerja). »Naši«, je v svojem *Dnevniku* zapisal Jeglič, »so ga pa odklonili, ker je bolj na liberalno stran, ker je preveč birokrat in ne več dosti okreten, marveč bolj okorel.« Jeglič je nadalje zapisal, da je »za predsednika (...) kandidiral tudi Tavčar. Toda naši so ga odklonili radi njegove politične preteklosti (kulturnobojne politike – op. J. P.). Liberalci so ta razlog upoštevali in se vdali.« ¹⁶ Nato je predsedstvo Narodnega sveta »na podlagi soglasnega sklepa načelstev strank« ob 5. uri popoldne imenovalo »narodno vlado za slov. del Jugoslovanske države«. ¹⁷ Ob pol

12 Janko Brejc, »Od prevrata do ustave«, v: *Slovenci v desetletju 1918–1928: zbornik razprav iz kulturne, gospodarske in politične zgodovine*, ur. Josip Mal (Ljubljana: Leonova družba, 1928), 161.

13 »Deželna vlada v rokah narodne armade«, *Slovenski narod*, 31. 10. 1918, 1.

14 Brejc, »Od prevrata do ustave«, 161. Ivan Hribar, *Moji spomini. II. del* (Ljubljana: Slovenska matica, 1984), 280.

15 Brejc, »Od prevrata do ustave«, 161, 162. *Mojega življenja pot: spomini dr. Vladimirja Ravniharja*, ur. Janez Cvirn, Vasilij Melik in Dušan Nečak (Ljubljana: Oddelek za zgodovino Filozofske fakultete, 1997), 133.

16 *Jegličev dnevnik: znanstvenokritična izdaja*, ur. Blaž Otrin in Marija Čipić Rehar (Celje: Celjska Mohorjeva družba; Društvo Mohorjeva družba; Ljubljana: Nadškofijski arhiv, 2015), 767. O Tavčarjevi kulturnobojni idejni in politični drži gl. Zvonko Bergant, *Slovenski klasični liberalizem: idejno-politični značaj slovenskega liberalizma v letih 1891–1921* (Ljubljana: Nova revija, 2000), 96, 97, 104. Zvonko Bergant, *Kranjska med dvema Ivanoma: idejno-politično soočenje slovenskega političnega katolicizma in liberalizma na prehodu iz 19. v 20. stoletje* (Ljubljana: Inštitut za globalne politične študije, 2004). Jurij Perovšek, *Na poti v moderno: poglavja iz zgodovine evropskega in slovenskega liberalizma 19. in 20. stoletja* (Ljubljana: Inštitut za novejšo zgodovino, 2005), 84–123.

17 Dragoslav Janković in Bogdan Krizman, ur., *Grada o stvaranju jugoslovanske države: I. I.–20. XII. 1918: tom II 2* (Beograd: Institut društvenih nauka, 1964), 431. Metod Mikuž, *Oris zgodovine Slovencev v stari Jugoslaviji: 1917–1941* (Ljubljana: Mladinska knjiga, 1965), 48.

šestih so o imenovanju vlade telefonsko obvestili Narodno vijeće v Zagrebu, ki je proti večeru potrdilo njeno ustanovitev.¹⁸

V Narodni vladi so bili, razen za zunanje zadeve, združeni vsi najvišji izvršni in upravni organi državne oblasti. Sestavo Narodne vlade je njen predsednik J. Pogačnik ob sedmih zvečer slovesno razglasil z balkona Deželnega dvorca (poslopje današnje ljubljanske univerze) zbrani množici na Kongresnem trgu v Ljubljani. »Doživeli smo trenutke, o katerih so sanjarili naši pradedi le v najsmelejšem hrepenenju,« je razglasitev Narodne vlade opisal *Slovenski narod*. »Doživeli smo hip, ko se je proglasila prva vlada slovenskega dela resnično svobodne in neodvisne Jugoslovanske države.« Med gromkim vzklikanjem množice je J. Pogačnik »prečital sledeče naznanilo: 'Svobodni državljani in državljanke! Po sklepu Narodnega sveta Vam naznanjam, da so združene stranke postavile danes to-le listo bodoče vlade slovenskega dela države SHS: Predsedstvo: vitez Pogačnik; notranje zadeve: dr. Brejc; finance dr. Kukovec; pravosodje: dr. Ravnihar; kmetijstvo: prelat Kalan; nauk in bogočastje: dr. Verstovšek; javna dela in obrt: ing. Remec; trgovina in industrija: dr. Triller; prehrana: dr. Tavčar; promet: dr. Pestotnik; narodna obramba: dr. Lovro Pogačnik; zdravstvo: dr. Breclj; socijalno skrbstvo: Anton Kristan.'«¹⁹

Delovanje vlade je nato potekalo po predstavljeni razdelitvi delovnih področij. Področja so uradno imenovali oddelek (Narodne vlade),²⁰ dejansko pa so zanje uporabljali naziv poverjeništvo. Za člane vlade so uporabljali naziv poverjenik.²¹ Pripadniki VLS v prvi slovenski narodni vladi so bili poleg J. Pogačnika: dr. Anton Breclj, Janko Brejc, prelat Andrej Kalan, dr. Lovro Pogačnik, inž. Vladimir Remec in dr. Karel Verstovšek. JDS so pripadali: Vekoslav Kukovec, dr. Pavel Pestotnik, dr. Vladimir Ravnihar, Ivan Tavčar in Karel Triller. Predstavnik JSDS v vladi je bil Anton Kristan.²² JSDS je po oblikovanju vlade pojasnila, da je vanjo vstopila »neobvezno«, ne da bi si s tem vezala roke, pač pa zato, »ker želi, da se preporod izvrši brez krvi« in da bo branila delavske interese.²³

Večina članov Narodne vlade je bila v najboljših moških letih, stari so bili od štirideset do petdeset let. Najstarejši član vlade je bil Tavčar, ki je ob prevzemu dolžnosti imel več kot 67 let. Drugi najstarejši član je bil Kalan, ki je bil sedem let mlajši od Tavčarja in je dober mesec po imenovanju dopolnil šestdeset let. V starosti med

18 Brejc, »Od prevrata do ustave,« 162. Jegličev dnevnik, 767. Prim. tudi Igor Grdina, »Biografski portret Ivana Tavčarja,« v: *Tavčarjev zbornik*, ur. Igor Grdina (Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2015), 73.

19 »Proglasitev narodne vlade,« 2.

20 »Državljeni!,« 1.

21 Peter Ribnikar, ur. *Sejni zapisniki Narodne vlade Slovencev, Hrvatov in Srbov v Ljubljani in Deželnih vlad za Slovenijo: 1918–1921: 1. del: od 1. nov. 1918 do 26. feb. 1919* (Ljubljana: Arhiv Republike Slovenije, 1998), 54.

22 Uradno objavo sestave Narodne vlade gl. v »Državljeni!,« 1. – V zvezi z nazivi poverjeništev Narodne vlade pripominjam, da je 11. 11. 1918 njeno predsedstvo določilo, da se delovno področje za poljedelstvo nadalje uradno naziva »za kmetijstvo« in ne »za poljedelstvo«, ker znači 'poljedelstvo' le obdelovanje polja, z izrazom 'kmetijstvo' pa se označujejo vse panoge, ki spadajo v kmetijstvo.« – »Okrožnica vsem poverjeništvom Narodne vlade SHS v Ljubljani,« *UL Narodne vlade SHS v Ljubljani*, 14. 11. 1918, 11. O delokrogu posameznih poverjeništev Narodne vlade gl. [Peter Ribnikar], »Narodna vlada SHS v Ljubljani in Deželne vlade za Slovenijo 1918–1921,« v: Ribnikar, *Sejni zapisniki I*, 14, 15.

23 »Dnevne vesti: ljudski shod za Ljubljano in okolico,« *Naprej*, 9. 11. 1918, 2. »Po začrtani poti,« *Naprej*, 12. 11. 1918, 1.

petdesetim in šestdesetim letom sta bila dva člana vlade. Najmlajši člani vlade, ki še niso dopolnili štirideset let, so bili Pestotnik, L. Pogačnik, Remec in Kristan. Kristan je bil trideset let mlajši od Tavčarja. Izobrazbena struktura članov Narodne vlade je bila zelo visoka. Večina je končala visokošolski študij prava in tudi opravila rigoroz (Brejc, Kukovec, oba Pogačnika, Ravnihar, Tavčar in Triller). Breclj je bil zdravnik, Kristan je končal visoko trgovsko šolo, Remec je končal študij strojništva, Verstovšek je bil klasični filolog, Pestotnik zgodovinar in geograf, Kalan duhovnik in kanonik ljubljanskega kapitlja.²⁴ Vsi so bili politično dejavni. Članom vlade je mesečne prejemke odmerilo Narodno vijeće.²⁵ Ravnihar v svojih spominih piše, da mu je odmerilo po prejemkih 1. stopnje v IV. plačilnem razredu državnih uradnikov, to je mesečno 2.168 kron – z dokladami vred. »Dosti skromno!« je pridal.²⁶

Razmere v slovenski politiki, v katerih je prišlo do oblikovanja prve slovenske narodne vlade, pa niso bile najbolj »konciliantne«. Strankarska in osebna nasprotja so bila v veliki meri »zgolj dana v oklepaj«. ²⁷ Oblikovanje vlade je nameraval izpeljati eden od najvidnejših liberalnih politikov, nekdanji dolgoletni ljubljanski župan in v odsotnosti predsednika Narodnega sveta dr. Antona Korošca njegov predsedujoči, Ivan Hribar. Sklical je sejo Narodnega sveta, ki naj bi bila 31. oktobra 1918 ob šestih zvečer. Hribar se je dan pred tem kot član osrednjega odbora Narodnega vijeća s poverjenikom za Slovenijo v njegovem predsedstvu, članom JDS dr. Albertom Kramerjem, odpravil v Zagreb, kamor so ju pozvali zaradi nujne obravnave aktualnih vprašanj.²⁸ Na katoliški strani so menili, da bo Hribar v Zagrebu »spletkaril in morebiti listo Narodne vlade domu prinesel«. ²⁹ Hribar je dejansko pripravil svojo vladno listo, ki je bila drugačna od kasnejše sestave Narodne vlade.³⁰ Ko so 30. oktobra na katoliški strani zanjo izvedeli, je Brejc sprožil akcijo za oblikovanje vlade.³¹ Na njeno oblikovanje je vplivala tudi zahteva slovenskega vojaštva. To je, potem ko je 30. oktobra 1918 prevzelo nadzor nad Ljubljano, ultimativno zahtevalo od Narodnega sveta, naj takoj imenuje narodno vlado, drugače bo samo prevzelo oblast.³² Vlado so tako sestavili v Hribarjevi odsotnosti, saj sta se Hribar in Kramer iz Zagreba vrnila v Ljubljano 31. oktobra malo po 5. uri popoldne, ko so Narodno vlado že imenovali. Njuno odsotnost so izkoristili, da so ju pri sestavi vlade obšli. V ozadju je bilo staro rivalstvo med Tavčarjem in

24 Balkovec, »Naše prve«, 272, 274.

25 Fran Erjavec, *Slovenci: zemljepisni, zgodovinski, politični, kulturni, gospodarski in socialni pregled* (Ljubljana: Jugoslovanska knjigarna, 1923), 68.

26 Ravnihar, *Mojega življenja pot*, 138. Prim. tudi Erjavec, *Slovenci*, 68.

27 Grdina, *Ivan Hribar*, 96.

28 Ibid. Hribar, *Moji spomini* 2, 279. Hribar je tedanje dogajanje postavil za en dan nazaj, vendar so bili dogodki, o katerih je pisal, dan kasneje.

29 *Jegličev dnevnik*, 766, 767. Kot je kasneje zapisal Brejc, so udeleženci sestanka v posvetovalnici Katoliškega tiskovnega društva »pozneje zaznali, [da] so se bili v istem času, ko so se dogovarjale v Ljubljani stranke radi sporazumne sestave Narodne vlade, nekateri gospodje trudili okrog Narodnega veća z istim namenom in so se, ko so izvedeli za dogodke v Ljubljani, nemudoma vsedli na vlak in se odpeljali v Ljubljano, – toda prišli so prepozno, da bi mogli še kaj vplivati na sestavo vlade«. – Brejc, »Od prevrata do ustave«, 163.

30 Prim. Ravnihar, *Mojega življenja pot*, 133, 134. Ribnikar, »Narodna vlada SHS v Ljubljani«, 13.

31 *Jegličev dnevnik*, 767.

32 Pleterski, *Prva odločitev*, 267.

Hribarjem.³³ Kramerja (Jeglič ga je v svojem dnevniku označil »urednik Slovenskega naroda, ateist«),³⁴ ki je ob prihodu v posvetovalnico vzkliknil: »Vidim, da prihajam prepozno.«,³⁵ je verjetno onemogočila vključitev na Hribarjevo vladno listo.³⁶

Hribarja je dejstvo, da so ga po tolikih naporih za gospodarsko, politično in kulturno emancipacijo slovenskega naroda pri oblikovanju Narodne vlade prezrli, zelo prizadelo.³⁷ Kot prekaljen gospodarstvenik in politik bi bil dober kandidat za zasedbo kar nekaj resorjev. Nekaj časa je celo razmišljal, da bi Narodno vlado zaradi »revolucionarnega« konstituiranja razpustil, vendar se za tak korak ni odločil, saj bi pri antantnih silah vzbudil dvom o trdnosti jugoslovanske združitve. Poleg tega je Narodno vlado potrdilo Narodno vijeće.³⁸ Ob oblikovanju Narodne vlade so prezrli tudi enega od najvidnejših politikov VLS, nekdanjega državno- in deželnozborskega poslanca ter kranjskega deželnega glavarja Frana plemenitega Šukljeta; ta je sicer menil, da je bil »po letih, znanju in izkušenosti naravnost pozvan na tako mesto«. Zaradi tega je opustil aktivno politiko.³⁹ Užaljen je bil tudi član načelstva JDS in med vojno vodja mestne aprovizacije v Ljubljani Adolf Ribnikar. Dolgo časa je stal »še zmerom užaljen v kotu, ker se ni bilo upoštevalo njegove kandidature v prvo Narodno vlado«. ⁴⁰ Ob njenem oblikovanju se je burno odzval in Tavčarju očital: »Požrl si mi portfelj, saj si obljubljal, da greš v penzijo.«⁴¹ Hribar in Ribnikar sta 7. novembra 1918 zvečer v ljubljanskem Unionu celo načrtovala ljudski shod, na katerem bi napadli Narodno vlado. Vlada je shod prepovedala,⁴² Hribar in Ribnikar pa sta vseeno z balkona govorila na cesto, kjer se je zbralo precej ljudi, ki za prepoved niso vedeli. V Ljubljani je vladalo precejšnje razburjenje, da so se v tistem času našli ljudje, ki so hoteli vznemirjati javnost. Hribarja in Ribnikarja so izžvižgali. Hribarju so vpili: »'Ali nisi že dosti star, spat pojdi.'«, Ribnikarju pa: »'Ala, vamp govori; no kaj pa ve tvoj vamp, ki si ga 4 leta mastil.'«⁴³ In: »'Trebuhar, ustrelite jih, ministra bi bila rada.'« Govorov nista mogla končati. Časopisje je o ponesrečenem shodu molčalo.⁴⁴ *Slovenski narod* pa je naslednji dan opozoril, »da je danes vsaka needinost nesreča in da so tisti, ki netijo needinost, pravzaprav veleizdajalci in grdi hudodelci«. Javnost je pozval, naj vsakdo opusti najmanjši korak, ki bi povzročil nesoglasje in neenotnost.⁴⁵ Delovanje proti vladi je pred

33 Prim. Hribar, *Moji spomini* 2, 280. Ravnihar, *Mojega življenja pot*, 134. Ribnikar, »Narodna vlada SHS v Ljubljani,« 13. Grdina, *Ivan Hribar*, 97.

34 Jegličev dnevnik, 766.

35 Brejc, »Od prevrata do ustave,« 163.

36 Jegličev dnevnik, 767.

37 Hribar, *Moji spomini* 2, 281.

38 Grdina, *Ivan Hribar*, 96, 97.

39 Franjo Šuklje, *Iz mojih spominov: III. del* (Ljubljana: Jugoslovanska knjigarna, 1929), 180.

40 Ravnihar, *Mojega življenja pot*, 146.

41 Fran Milčinski, *Dnevnik 1914–1920*, ur. Goran Schmidt [uvodna beseda Breda Slodnjak] (Ljubljana: Slovenska matica, 2000), 394.

42 Ribnikar, *Sejni zapisniki* 1, 82.

43 SI AS 1404, t. e. 23, Zarnik, *Porajanje Jugoslavije*, 24. Na navedeni dokument me je opozoril kolega doc. dr. Željko Oset, za kar se mu najlepše zahvaljujem.

44 Milčinski, *Dnevnik*, 401.

45 »Poziv k razsodnosti!«, *Slovenski narod*, 8. 11. 1918, 1.

tem obsodil že 4. novembra.⁴⁶ 8. novembra 1918 je tudi katoliški *Slovenec* poudaril, da »hočemo svobodno, demokratično, socialno pravično urejeno državo, ne pa diktatorskih in v anarhijo vodečih poskusov posameznih veličin.«⁴⁷

Če se še zadržimo pri prvi slovenski narodni vladi, je treba opozoriti, da ji tudi drugače niso bili vsi naklonjeni.⁴⁸ To je zaradi različnih vzrokov nasploh popotnica vsake vlade. A tisti, ki so vlado sestavljali, so po Brejčevem pričevanju med seboj tvorno sodelovali, »v Narodni vladi ni prišlo niti enkrat do bojnega glasovanja, temveč so se vse agende reševale soglasno, v političnih zadevah pa so imele stranke svobodne roke.«⁴⁹ Z liberalne strani se je dela v Narodni vladi na enak način spominjal Kukovec. »Moram reči, da mi bode vedno v prijetnem spominu požrtvovalno in složno delo zaupnikov slovenskih političnih strank v tej narodni vladi,« je 29. oktobra in 9. novembra 1934 povedal na predavanjih na ljudski univerzi v Celju in Mariboru.⁵⁰ Temu tako kaže verjeti,⁵¹ vidno pa je tudi iz zapisnikov sej Narodne vlade.⁵²

Po pričevanju sodobnika tedanjega časa in namestnika poverjenika za socialno skrbstvo, Frana Milčinskega, je v začetku delovanja Narodne vlade v njej sicer vladala zmeda, posamezna poverjeništva niso poznala mej svojih področij. Zaradi prelaganja reševanja socialnih vprašanj na poverjeništvo za socialno skrbstvo se je Kristan vmešaval v delo drugih poverjeništev. Na uradništvo nova oblast ni napravila velikega vtisa. »Prvo vlado naj bi pač tvorili le najboljši strokovnjaki; kakor hitro bi bila vsa uprava spravljena v tir, potem naj bi si portfelje razdelili strankarji.« Milčinski je celo dvomil, »ali smo sposobni za svojo državo.«⁵³ Toda kljub omenjenim pomanjkljivostim je široko zastavljeno delo Narodne vlade teklo uspešno in v kratkem času, ki ji je bil dan, je reševala vsa vprašanja, ki jih je pred njo postavljala zahtevna in raznovrstnega dogajanja polna nova zgodovinska doba. V zvezi z Narodno vlado naj opozorimo še na oceno, ki jo je v svoji kasnejši obravnavi prevratne dobe leta 1918 napisal tedanji komisar pri poverjeništvu za socialno skrbstvo Albin Prepeluh. Po Prepeluhu, ki ga zamenjava članov Narodne vlade s strokovnjaki ne bi vznemirila (sam je bil nato kot predstavnik JSDS, ki se je sicer poglobljal v socialno vprašanje, od 28. februarja do 5. novembra 1919 poverjenik za socialno skrbstvo v poznejši Deželni vladi za Slovenijo),⁵⁴ se je po 29. oktobru 1918 vse bolj kazalo, da so nove narodne vlade v Državi SHS brez prave dejanske moči. Nenaklonjeno tedanjim oblastem je napisal: »Ljudstvo jih je trpelo, balo pa se jih ni.« Ob tem se kaže vprašati: »Čemu pa naj bi se *jih* balo? Svoje narodne oblasti?« – Prepeluh se je pri svoji trditvi skliceval na neuspele poskuse

46 »Dnevne vesti: opustite hujskanje proti vladi!«, *Slovenski narod*, 4. 11. 1918, 4.

47 »Svoboda – a ne anarhija«, *Slovenec*, 8. 11. 1918, 1.

48 Prim. Brejc, »Od prevrata do ustave«, 167. *Jegličev dnevnik*, 767.

49 Brejc, »Od prevrata do ustave«, 162. Prim. tudi Erjavec, *Slovinci*, 68.

50 [Vekoslav] Kukovec, *Slovinci 1914: referat dr. Kukovca na ljudski univerzi v Celju in Mariboru dne 29. oktobra in 9. novembra 1934* (Maribor: Ljudska tiskarna, 1935), 16.

51 Prim. Rahten, *Pozabljeni slovenski premier*, 196. Rahten Narodno vlado označuje kot »neke vrste vlado 'narodne enotnosti'«.

52 Gl. Ribnikar, *Sejni zapisniki 1*, 53–153.

53 Milčinski, *Dnevnik*, 401, 402, 404. Prim. tudi 394.

54 Ibid., 402. Balkovec, *Prva slovenska vlada*, 184.

mobilizacije vojaštva.⁵⁵ Za začetek novembra 1918 je to držalo, oblast, ki so jo izvajali na Slovenskem, pa je bila kasneje tudi v tem pogledu učinkovita.⁵⁶ Pripomnimo lahko še, da Prepeluhova pripomba po drugi strani navaja k sklepu, da Narodna vlada s svojim ravnanjem očitno ni netila družbene napetosti.⁵⁷ Kot je sam zapisal, se revolucijsko razpoloženje, ki naj bi bilo prisotno med ljudstvom, ni sprostilo. Manjkalo je tisto, kar je za sodobno socialno revolucijo najbolj potrebno, »resnično revolucionarne stranke, ki revolucijsko razpoloženje ljudstva organizirano zagrabi in vodi«. ⁵⁸ Ni bilo organiziranega subjekta, ki bi na podlagi načrtovanega družbenega preobrata spremenil politično podobo Slovenije. JSDS take vloge ni bila pripravljena prevzeti, to tudi nista bila ne pot ne način uresničevanja njenega družbenoreformnega programa. Za udejanjenje revolucionarnega vznemirjenja, ki ga je še dolgo zatem čutil Prepeluh, ni bilo »nekaj tisoč discipliniranih oboroženih mož«, s katerimi »bi lahko zavladal vsej deželi kdorkoli in ji vsilil svojo politično voljo, ako bi le ne bila v opreki s splošno ljudsko tendenco, ki je kratko malo zavračala stare razmere«. ⁵⁹ V slovenski družbi se za revolucijo leta 1918 niso odločili. Odločili pa so se za naraščajočo slovensko vojsko s srbskimi in krajši čas tudi češkimi, slovaškimi, bosanskimi ter poljskimi enotami v službi Narodne vlade.⁶⁰

2.

Slovenska samostojnost v Državi SHS je temeljila na obsegu državne oblasti, ki jo je izvajala Narodna vlada. Prvotno razdelitev pristojnosti v izvrševanju oblasti v Državi SHS so 29. oktobra 1918 opredelili tako, da si je Narodno vijeće pridržalo vodenje zunanjih in vojaških zadev, izvrševanje pravice pomilostitve, razveljavljanja zakonov in imenovanje višjih uradnikov. V vseh drugih vejah izvršne oblasti so bile posamezne narodne ali pokrajinske vlade (za Slovenijo, Hrvaško s Slavonijo, Dalmacijo ter Bosno in Hercegovino) povsem neodvisne, s popolno pravico, da ta področja javne uprave samostojno urejajo in vodijo.⁶¹ Oblast, ki jo je s tem na federativni državnopravni način imela Narodna vlada, je Narodno vijeće sprejemalo v celoti. Njegov osrednji odbor je na seji 3. novembra 1918 vzel na znanje in odobril »imenovanje avtonomnih oblasti v Sloveniji«. ⁶² S tem je uresničil pričakovanje Narodne vlade, ki je 1. novembra 1918 na Tavčarjev predlog sprejela sklep, da »izreka Narodnemu vjeću svoje popolno zaupanje v prepričanju, da zavzema Narodno vjeće napram naši vladi isto stališče, kakor ga zavzema nasproti narodni hrvatsko-slavonski vladi«. ⁶³

55 Albin Prepeluh, *Pripombe k naši prevratni dobi: z zemljevidoma Koroške in Primorja ter s sliko A. Prepeluha* (Ljubljana: Založba univerzitetne tiskarne J. Blasnika nasl., d. d., 1938), 150.

56 Perovšek, *Slovenski prevrat 1918*, 137–39.

57 Prim. Lojze Ude, *Slovenci in jugoslovanska skupnost* (Maribor: Obzorja, 1972), 181.

58 Prepeluh, *Pripombe k prevratni dobi*, 152.

59 Ibid., 150.

60 O tem gl. Perovšek, *Slovenski prevrat 1918*, 138–43, 151–54.

61 Bogdan Krizman, *Raspad Austro-Ugarske i stvaranje jugoslavenske države* (Zagreb: Školska knjiga, 1977), 134, 135.

62 Janković in Krizman, *Grada 2*, 465.

63 Ribnikar, *Sejni zapisniki 1*, 54.

Narodna vlada je sprva upoštevala pristojnosti, ki si jih je pridržalo Narodno vijeće,⁶⁴ zlagoma pa je začela izvajati oblast tudi na področjih iz njegovih pristojnosti. Tako je povezanost Slovenije z Državo SHS iz prvotne federativne prerasla v konfederativno državnopravno obliko. Pri tem je pomembno, da je Narodna vlada posegala tudi na področje mednarodnih odnosov, njen obstoj pa so v svoji diplomatski dejavnosti upoštevale nekatere evropske vlade. Narodna vlada je na področju zunanjih zadev sodelovala s Poljsko, Nemško Avstrijo in Češkoslovaško, ki so v Ljubljano poslale svoje diplomatske in vojaške predstavnike. Poljski diplomatski predstavnik v Ljubljani je bil dr. Marceli Szarota, vojaški general Adam Nowotny, avstrijski diplomatski predstavnik je bil dr. Josip Fasching, vojaški pooblaščenec Češkoslovaške pa stotnik Julius Husa. Narodna vlada je na podlagi pooblastila Narodnega vijeća imenovala tudi njegovega predstavnika na Dunaju dr. Ivana Schwegla. Na njo se je v času, ko je še obstajala cesarska Nemčija, v zvezi s prehodom nemškega vojaštva čez Slovenijo obrnil tudi nemški poslanik na Dunaju, v Ljubljani pa se je glede varstva nemških državljanov na Narodni svet obrnil nemški konzularni agent.⁶⁵ Narodna vlada je na področju zunanjih zadev sodelovala še z Madžarsko, kasneje pa tudi s predstavniki antantnih sil, ki so bili pritegnjeni k urejanju spornih vprašanj glede slovenskih meja na Koroškem in Štajerskem.⁶⁶

Ob omenjenem mednarodnem upoštevanju Narodne vlade naj opozorimo še na sklep z njene seje 30. novembra 1918, naj se »store (...) potrebni koraki, da pošlje čehoslovaška republika k nam svojega zastopnika trgovskih interesov in obratno pošlje tudi NV (Narodna vlada – op. J. P.) k čehoslovaški republiki takega zastopnika«. Hkrati naj bi Narodna vlada Češkoslovaško zaprosila, da imenuje svojega zastopnika v Trstu, ki bo zastopal tudi slovenske interese. V tistih dneh se je v Prago odpravljala tudi zgodovinar, publicist in slovenski masarikovec dr. Dragotin Lončar. Na poti se je na Dunaju namenil obiskati tamkajšnjega češkoslovaškega predstavnika Vlastimirja Tusarja, v Pragi pa stopiti v stik s češkoslovaškim ministrom za zunanje zadeve dr. Eduardom Benešem in predsednikom države dr. Tomášem Garriguejem Masarykom. Lončarju je Narodna vlada za pot namenila 1.000 kron.⁶⁷ Lončar je imel nalogo s češko pomočjo pridobiti britansko komisijo, da bi šla skozi Ljubljano, kjer bi jo prosili za informiranje antantnih vlad zaradi italijanskega zasedanja Primorske. Po Masaryku naj bi dosegli predsednika ZDA Wilsona.⁶⁸ S področja mednarodnega občevarja je bil zanimiv tudi pozdrav, ki so ga novembra 1918 v Ljubljano poslala Slovanska društva iz Sofije. Zapisali so, da je novica, »da žarki politične svobode obsevajo Slovenijo, ki si je pridobila popolno narodno neodvisnost (...)« vzbudila v Bolgariji največjo radost. Slovanska društva bolgarske prestolice vam pošiljajo bratski pozdrav. Lepa Ljubljana je lahko ponosna na pridobljeno neodvisnost in zamore, obračajoč ponosni pogled na

64 O tem gl. Perovšek, *Slovenska osamosvojitev 1918*, 82–85.

65 Perovšek, *Slovenski prevrat 1918*, 132–35.

66 Ribnikar, »Narodna vlada SHS v Ljubljani,« 16. Prim. tudi France Dolinar, *Odsotnost slovenske državne misli v prevratu 1918* (Buenos Aires: Sij, 1971), 40.

67 Ribnikar, *Sejni zapisniki 1*, 150.

68 Damijan Guštin, »Dve antantni vojski v Državi SHS – dva odnosa do zmagovalcev? Varnostne dileme Države SHS,« v: *Stiplovškov zbornik*, ur. Dušan Nečak (Ljubljana: Oddelek za zgodovino Filozofske fakultete, 2005), 85.

bodočnost prav tako svobodnih sosednih slovanskih zemelj, delati za procvit slovenskega naroda, za zблиžanje in vzajemnost slovanskih plemen – za vzore, katerih glavna predstavnica je bila v zadnjih časih Slovenija.«⁶⁹

V vojaških zadevah je bila Narodna vlada prepuščena sama sebi. Graditev vojske je pogojeval slovenski dejavnik. Komuniciranje in reševanje vojaških zadev med Ljubljano in Zagrebom – čeprav je bilo to verjetno drugače zamišljeno – nista nikoli imeli oblike vojaškega vodenja in poveljevanja. Odnos med Ljubljano in Zagrebom je bil bolj ali manj enakopraven, graditev obeh vojsk – slovenske in hrvaške – pa je še poudarila konfederativen značaj Države SHS.

Slovenski vojski je načelovalo poverjenišтво za narodno obrambo s poverjenikom L. Pogačnikom, ki mu je bilo podrejeno poveljstvo II. vojnega okrožja s sedežem v Ljubljani.⁷⁰ Okrožje je obsegalo »Kranjsko, Koroško, Štajersko in kar je Primorskega«. ⁷¹ Vodila sta ga podmaršal Nikola pl. Ištvanović in načelnik štaba polkovnik Milan Ulmanky, ki ju je imenovalo Narodno vijeće. Štab II. vojnega okrožja je bil najvišje vojaško poveljstvo na Slovenskem, poverjenik za narodno obrambo L. Pogačnik pa je svoje poverjenišтво razvil v osrednji vojaškoupravni organ.⁷²

Narodna vlada je na vojaškem področju reševala vrsto vprašanj. Odločala je o kadrovskega popolnjevanju vojske oziroma je bil na tem področju dejaven slovenski general Rudolf Maister.⁷³ Kljub temu da je tedanjo slovensko vojsko ves čas njenega obstoja pestilo pomanjkanje vojakov, je vojaškim oblastem uspelo zbrati precej vojaštva. Slovenska vojska v Državi SHS je imela dva generala, 47 štabnih (višjih) oficirjev, 962 oficirjev in 11.364 vojakov. Imela je tudi zadostno oborožitev. Ob tem je treba upoštevati, da je bila dejanska moč slovenske vojske večja, saj je bilo pod poveljstvom slovenske vojaške oblasti še 1773 srbskih častnikov in vojakov, ki so iz avstrijskega vojnega ujetništva 6. novembra 1918 prispeli v Ljubljano. Z odobritvijo srbske vlade in Narodnega vijeća so se organizirali kot 26. pehotni polk Poveljstva srbskih čet v Ljubljani. Poveljstvo je vodil konjeniški podpolkovnik Stevan Švabić. Srbski vojaki so Slovincem naredili veliko uslugo 14. novembra 1918, ko so z opozorilom, da so predstavniki antantne vojske, na Vrhniki ustavili prodiranje Italijanov proti Ljubljani. Pri tem je eno od ključnih vlog imel Švabić.⁷⁴ Ljubljana se mu je leta 1931 oddolžila z imenovanjem za svojega častnega meščana. Kot smo opozorili, so bile v službi Narodne vlade tudi češke, slovaške, bosanske in poljske vojaške enote.

69 »Našo osvoboditev pozdravljajo i – Bolgari,« *Slovenski narod*, 19. 11. 1918, 1. Gl. tudi »Bolgari pozdravljajo svobodno Slovenijo,« *Slovenec*, 19. 11. 1918, 2.

70 Matjaž Bizjak, *Slovenska vojska 1918–1919 in formiranje Dravske divizijske oblasti: magistrska naloga* (Ljubljana: Filozofska fakulteta, 2001), 115. Gl. tudi Zdravko Seručar, *Vojne akcije u Koruškoj 1918/19 godine: kratak pregled* (Beograd: Vojnoistoriski institut J. A., 1950), 28. Janez J. Švajncar, *Slovenska vojska 1918–1919* (Ljubljana: Prešernova družba, 1990), 28, 29.

71 Bizjak, *Slovenska vojska 1918–1919*, 115. Matjaž Bizjak, »Vojska Države Slovencev, Hrvatov in Srbov,« *Vojaška zgodovina* 4, št. 1 (2003): 106. »Poziv okrožnim in okrajnim zdravnikom,« *UL Narodne vlade SHS v Ljubljani*, 3. 12. 1918, 31.

72 Damijan Guštin, »Oborožene sile Države SHS,« v: *Slovenska novejša zgodovina*, 194. Bizjak, *Slovenska vojska 1918–1919*, 115.

73 O tem gl. podrobneje Perovšek, *Slovenski prevrat 1918*, 137–40.

74 Švajncar, *Slovenska vojska 1918–1919*, 71, 72. Guštin, »Dve antantni vojski,« 83–85.

Same slovenske vojaške enote so v času Države SHS veliko dosegle. To sta dokazovali Maistrova ohranitev območja Maribora za Slovenijo in zagotovitev slovenske severovzhodne meje ter zasedba ozemlja na južnem Koroškem od Podkloštra na zahodu, Grebinja na severu in Št. Pavla na vzhodu. Za vojaško zasedbo Celovca se niso odločili. Na seji Narodne vlade 30. novembra 1918 ji je nasprotoval Ivan Tavčar, ker je po njegovem mnenju niso dovoljevale razmere na področju preskrbe s prehrano. Pred tem so se člani Narodne vlade seznanili z Maistrovo oceno, da je z vojaškega stališča zasedba Celovca mogoča. Tavčar je zagovarjal stališče, naj vojaštvo zasede samo še Grabštajn pri Celovcu in Celovec, v katerem je sicer bilo precej živil, le ogroža.⁷⁵

Narodna vlada je bila v vojaških zadevah dejavna tudi na druge načine. Odločala je o napredovanju častnikov, ustanovila vojaško intendanco in zagotovila plačo vsem vojaškim osebam. Na Slovenskem so sami in v celoti vzdrževali oborožene sile. Narodna vlada je poskrbela tudi za duhovno oskrbo vojaštva. Ukrepala je še glede usklajenega delovanja vseh vojaških, splošnoobrambnih in varnostnih sil ter pregleda nad vsemi obstoječimi vojaškimi enotami in njihovo kadrovsko sestavo na slovenskem ozemlju. Poleg tega je izvajala demobilizacijo vojaških oseb, reševala je vprašanja, povezana s socialnim položajem nepoklicnih častnikov v mirnodobskih razmerah, in vprašanja, ki so zadevala socialni položaj slovenskih vojaških vojnih invalidov. Oblikovala je tudi slovensko vojaško sodstvo.⁷⁶ Na vojaškovarnostnem področju je bila izredno pomemben dokaz učinkovitosti vojaške oblasti na Slovenskem uspešna izpeljava prehoda nekdanjega avstro-ogrskega vojaštva (šlo je za med 250.000 in 300.000 mož s 50.000 konji), ki se je po sklenitvi premirja 3. novembra 1918 v Padovi z italijanske fronte čez slovensko ozemlje umikalo domov. Pred navalom tujega vojaštva so Slovenijo rešili polkovnik Ulmansky s pravočasnim, premišljenim, jasnim in hitrim poveljevanjem ter slovenski železničarji, ki so se postavili v službo nove države in nesebično izpolnjevali težko in odgovorno službo pri prevozu vojaštva in ujetnikov. Brez njihove požrtvovalnosti se prevoz razpadajoče avstro-ogrske armade, dokaz organizacijske sile mlade slovenske oblasti, ne bi nikoli tako uspešno izvedel, kot se je.⁷⁷

Na Slovenskem so izvajali državno oblast tudi na drugih področjih, ki si jih je sprva zase pridržalo Narodno vijeće. Potem ko je pomilostilo vse osebe, ki so jih do 30. oktobra 1918 obsodila avstro-ogrska civilna in vojaška kazenska sodišča zaradi veleizdaje, žaljenja veličanstva in članov cesarske ter kraljevske hiše, zločina proti vojni sili države in dezertiranja, sta poverjenika za pravosodje in narodno obrambo Ravnihar in L. Pogačnik o tem obvestila vsa sodišča in državna pravdništva oziroma vojaško sodišče v Ljubljani. Hkrati sta jim ukazala, naj jima poročajo o izvršenih pomilostitvah in osebe, ki so v kazenskem ali preiskovalnem zaporu, izpustijo na svobodo.⁷⁸

75 Ribnikar, *Sejni zapiski* 1, 148.

76 Perovšek, *Slovenski prevrat 1918*, 145–52.

77 Viktor Andrejka, »Razvoj vojaštva in vojaški dogodki od prevrata do danes,« v: *Slovenci v desetletju 1918–1928*, 272. Železničarjem, ki so rešili »velik del naše domovine pred grozotami, ki se redno pojavljajo ob umikanju velikih razkrojenih (...) nediscipliniranih vojsk«, se je 16. 11. 1918 posebej zahvalil *Slovenski narod*. (»Čast komur čast!«, *Slovenski narod*, 16. 11. 1918, 1.)

78 »Naredba poverjenišтва za pravosodstvo,« *UL Narodne vlade SHS v Ljubljani*, 6. 11. 1918, 3. »Naredba poverjenišтва za narodno brambo,« *UL Narodne vlade SHS v Ljubljani*, 18. 11. 1918, 17.

Še izraziteje se je pokazalo, da je v delovanje Narodne vlade zajeto tudi izvrševanje državne oblasti iz pristojnosti Narodnega vijeća, ko so v Sloveniji razveljavili nekatere najvišje pravne akte, ki so jih izdali organi avstrijske državne uprave, ter akte z največjo pravno močjo, ki so jih sprejeli organi avstrijske zakonodajne oblasti. Narodna vlada je razveljavila vrsto predpisov in naredb različnih organov oblasti ter posameznih ministrstev iz avstrijskega državnega zakonika,⁷⁹ razveljavila pa je tudi avstrijski državni zakon o društvenem pravu, avstrijski državni zakon o shodnem pravu⁸⁰ in § 23 avstrijskega državnega tiskovnega zakona.⁸¹ S tem je skladno s predhodnimi zahtevami vseh tedanjih slovenskih političnih taborov – socialnodemokratskega, liberalnega in katoliškega – uzakonila svobodo zbiranja, združevanja in svobodno kolportažo.⁸² Tako je državno oblast izvajala še na enem od področij iz pristojnosti Narodnega vijeća. Zadnje med njimi je bilo imenovanje stopenj višjih uradnikov. Po sklepu, ki ga je sprejela že na svoji prvi seji 1. novembra 1918, je imenoval »uradništvo do vštveši IX. činovnega razreda vsak pov. v svojem delokrogu, pričenši z VIII. činovnim razredom pa Narodna vlada SHS v Ljubljani«.⁸³

Narodna vlada je v svojem delovanju uredila vrsto vprašanj. Pravno je uveljavila slovensko oblast proti predstavnikom stare avstrijske oblasti. Odstavila je vse uradnike na izpostavljenih položajih in jih nadomestila s slovenskimi. predstavnike prejšnje Avstrije je odstavila tudi na šolskem področju. Pouk v šolah je ponovno stekel sredi novembra. Slovenizirali so tudi vrsto nemških kulturnih institucij in reprezentančnih kulturnopolitičnih objektov.⁸⁴ Posegi v uradniški aparat niso vplivali na delovanje oblasti, saj se njegov dotedanji obseg, glede na nadomestitev nemških uradnikov s slovenskimi, ni zmanjšal.⁸⁵ Kot je opozoril nekdanji profesor ustavnega in upravnega prava na dunajski univerzi in finančni minister v zadnji avstrijski vladi (od 27. oktobra do 11.

79 »Naredba poverjenišva za prehrano,« »Naredba poverjenišva za prehrano,« »Naredba poverjenišva za finance,« *UL Narodne vlade SHS v Ljubljani*, 6. 11. 1918, 3. »Naredba poverjenišva za prehrano,« *UL Narodne vlade SHS v Ljubljani*, 8. 11. 1918, 5. »Naredba poverjenišva za trgovino in industrijo, sporazumno s poverjenišvom za prehrano,« *UL Narodne vlade SHS v Ljubljani*, 12. 11. 1918, 10. »Naredba poverjenišva za kmetijstvo,« »Naredba poverjenišva za kmetijstvo,« *UL Narodne vlade SHS v Ljubljani*, 14. 11. 1918, 11. »Naredba poverjenišva za prehrano,« *UL Narodne vlade SHS v Ljubljani*, 15. 11. 1918, 13. »Naredba poverjenišva za notranje zadeve in finance dogovorno s poverjenišvom za socialno skrbstvo,« »Naredba poverjenišva za kmetijstvo,« »Naredba poverjenišva za trgovino in industrijo in za kmetijstvo,« *UL Narodne vlade SHS v Ljubljani*, 26. 11. 1918, 25.

80 »Naredba poverjenišva za notranje zadeve,« »Naredba poverjenišva za notranje zadeve,« *UL Narodne vlade SHS v Ljubljani*, 28. 11. 1918, 27.

81 »Naredba poverjenišva za notranje zadeve o prosti kolportazi,« *UL Narodne vlade SHS v Ljubljani*, 28. 11. 1918, 27.

82 O teh zahtevah gl. »Veličasten shod v Mestnem domu v Ljubljani,« *Naprej*, 11. 11. 1918, 1. »Poročilo iz seje načelstva JDS,« *Slovenski narod*, 14. 11. 1918, 2. Jurij Perovšek, ur. *Programi političnih strank, organizacij in združenj na Slovenskem v času Kraljevine SHS: 1918–1929* (Ljubljana: Arhivsko društvo Slovenije, 1998), 65. Predlog o razveljavitvi avstrijskega zakona o društvenem in shodnem pravu ter uvedbi proste kolportaje je na seji Narodne vlade 18. 11. 1918 podal član JSDS in poverjenik za socialno skrbstvo Kristan. (Ribnikar, *Sejni zapisniki* 1, 118.)

83 Ribnikar, *Sejni zapisniki* 1, 54. Prim. tudi 134.

84 Perovšek, *Slovenski prevrat 1918*, 164–67.

85 Odstavljeni uradniki niso ostali brez sredstev za preživljanje. Narodna vlada je še pred iztekom novembra sklenila, da se jim »izplačajo dne 1. decembra t. i. vsi dosedanji službeni prejemki kot sustentacija (podpora – op. J. P.) proti poznejšemu obračunu s prizadetimi vladami, kakor to dela Nemška Avstrija proti drugorodnim uradnikom« (Ribnikar, *Sejni zapisniki* 1, 134.)

novembra 1918) dr. Joseph Redlich, so nove države, ki so nastale po zlomu Avstro-Ogrske, razpolagale z nepogrešljivim upravnim sistemom, na katerega se je oprlo njihovo delovanje – nacionalnim uradništvom mrtve monarhije. To je od poletja 1918 najprej zasebno in nato javno navezovalo stike z voditelji narodov, ki jim je pripadalo. In ko je država razpadla, je svoje znanje in izkušnje dalo v službo svojega naroda.⁸⁶

V zvezi z uveljavitvijo slovenske oblasti proti stari avstrijski je treba omeniti tudi utemeljitev novega, slovenskega civilnega in vojaškega pravosodnega sistema. Vlada je odpustila 93 sodnikov in državnih pravdnikov ter 75 drugih sodnih uradnikov in imenovala nove, slovenske sodnike, državne pravdnike in sodne uradnike. S tem je prevzela vodstvo deželnega, okrajnega in državnega pravdnništva v Ljubljani in tistih okrožnih sodišč v Celju, Mariboru in Novem mestu ter okrajnih sodišč, katerih vodstva so bila v rokah tujerodnih sodnikov ali državnih pravdnikov. Sodni uradniki so hkrati podali zaobljubo spoštovanja zakona in zvestobe Državi SHS. Določili so tudi nove nazive sodišč oziroma državnih pravdništev. Ti so odtlej bili: deželno sodišče, okrožno sodišče, okrajno sodišče in državno pravdnništvo.⁸⁷ Kot se je kasneje spominjal tedanji poverjenik za pravosodje Ravnihar, je bila s tem nova slovenska pravosodna organizacija »v glavnem izvedena. V pogon spravljene stroj je bil namazan in je deloval brezhibno. Vodilna mesta so bila v trdnih, večjih in zanesljivih rokah. Tvorci visoke kvalitete. Čestitam samemu sebi, da sem imel ob izbiri svojih sodelavcev srečno roko.«⁸⁸

Na področju vojaškega pravosodja je bilo pomembno oblikovanje vojaškega sodišča SHS v Ljubljani. V njegovi pristojnosti so bila vsa kazniva dejanja vojaških oseb na slovenskem ozemlju, razen dejanj antantnih čet. Ob tem je poverjeništvo za narodno obrambo določilo, da je funkcija javnega tožilca za vse vojaške osebe prešla na vojaškega pravdnika Narodne vlade, ki je bil podrejen poverjeniku za narodno obrambo. Razveljavilo je določila vojaškega kazenskega zakonika, ki so zadevala pristojnost vojaškega poveljnika, ter preneslo njegove pravice (pravico kazenskega zasledovanja, odredbe preventivnega zapor, ustavitve postopka in pravico obtožbe) neposredno na vojaškega pravdnika Narodne vlade. Poleg tega je združilo prejšnje divizijsko in prejšnje brigadno sodišče v eno vojaško sodišče, pristojno za dejanja, ki so zahtevala kazenski pregon. Določilo je tudi sedeže vojaških sodišč na slovenskem ozemlju – v Ljubljani in Mariboru. Mariborsko vojaško sodišče je bilo pristojno za osebje iz štajerskega obmejnega poveljstva, ljubljansko pa za osebje iz preostalega dela II. vojnega okrožja ter iz koroškega obmejnega poveljstva v Borovljah.⁸⁹

Upravni sistem, ki so ga vzpostavili z oblikovanjem Narodne vlade, se je proti prejšnjemu bistveno spremenil. Avstrijska namestništva in deželne vlade so bile utemeljene na t. i. birokratskem sistemu, ko je bil vodja uprave v deželi cesarski namestnik ali deželni predsednik in je bil osebno odgovoren za vsa upravna dejanja namestništva

86 Joseph Redlich, *Austrian War Government* (New Haven: Yale University Press; London: Humphrey Milford; Oxford: University Press, 1929), 172, 175.

87 Perovšek, *Slovenski prevrat 1918*, 170, 171.

88 Ravnihar, *Mojega življenja pot*, 138.

89 Perovšek, *Slovenski prevrat 1918*, 151, 152.

ali deželne vlade. Iz pristojnosti namestništev in deželnih vlad so bili izvzeti le sodna uprava s sodstvom, železnice, pošta in državne domene; finančna uprava je bila z njimi le v rahli zvezi. Narodna vlada pa je bila utemeljena na ministrskem ali kolegialnem sistemu, po katerem je izvajal upravo in bil hkrati zanjo odgovoren kolegij – to je celotna Narodna vlada. Ta je o vseh pomembnejših vprašanjih odločala v kolegiju, njenim posameznim članom kot vodjem posameznih poverjeništev je bilo odločanje prepuščeno samo pri manj pomembnih stvareh.⁹⁰ V primerjavi s prejšnjimi oddelki namestništev in deželnih vlad pa so poverjenišтва organizirali precej samostojno. »To stanje se mora označiti kot dekoncentracija po resortih, ki je imela poleg dobrih tudi senčne strani, n. pr. povečano potrebo osebja, neenakomerno postopanje in otežkočeno vrhovno vodstvo uprave.«⁹¹

Pristojnost celotne Narodne vlade »v razmerju do njenega predsednika in do posameznih poverjenikov ni bila točno opredeljena, vendar je izdajala naredbe in z njimi vršila zakonodajo samo celokupna Narodna vlada. Tudi naredbe, ki so bile zlasti v prvem času dostikrat objavljene od posameznih poverjeništev, so bile sklenjene v sejah celokupne Narodne vlade, kar je razvidno iz njenih zapisnikov.«⁹² Tako so tudi take naredbe imele zakonito moč, čeprav so v formalnem pogledu izhajale samo iz posameznega poverjenišтва, tem pa se ni mogla prisojati zakonodajna oblast.⁹³

Oblikovanje nove državnoupravne ureditve na Slovenskem je vodilo k ustanovitvi več pomembnih institucij na upravnopolitičnem in gospodarskem področju. Narodna vlada je že na svoji prvi seji 1. novembra 1918 sklenila, da začne izdajati svoj *Uradni list*,⁹⁴ 7. novembra pa je odredila, da se »sestavi (...) upravna komisija, ki izdela načrt za preosnovo javne uprave v prehodnji dobi, dokler se ne izdela in ne uveljavi definitivna upravna organizacija naše države. V to komisijo se pokliče dva uradnika politične uprave in po en uradnik finančne, šolske in justične uprave ter dež. [elnega] odbora. Ekselencja dr. Ivan vitez Žolger se naprosi, da prevzame predsedstvo te komisije. Komisija ima pravico, da pritegne k sodelovanju strokovnjake. Z delom naj začne takoj in ga po možnosti pospeši. Člane komisije bodo imenovali posamezni resorji. En uradnik naj bo vzet iz uradništva, ki posluje v prvi instanci, eden od uradništva, ki posluje v drugi inštanci; tretjo inštanco pozna dr. Žolger sam.«⁹⁵

Poleg *Uradnega lista* in upravne oziroma t. i. Žolgerjeve komisije je Narodna vlada ustanovila tudi svoj Dopisni urad in Prehodni gospodarski urad v Ljubljani (Pegu). Pegu je v času, dokler se ne ustvarijo normalne mirnodobske razmere, prevzel nadzor nad vso proizvodnjo, ki je bila v javnem interesu, poverjena pa mu je bila tudi

90 Lovro Bogataj, »Uprava v Sloveniji od prevrata 1918 do izvršitve Vidovdanske ustave,« v: *Slovenci v desetletju 1918–1928*, 381, 382. Prim. tudi Dragotin Trstenjak, »Uprava v Sloveniji,« v: *Spominski zbornik Slovenije: ob dvajsetletnici Kraljevine Jugoslavije*, ur. Jože Lavrič, Josip Mal in France Stele (Ljubljana: Jubilej, 1939), 110.

91 Bogataj, »Uprava v Sloveniji,« 382.

92 Ibid. – Navedeno trditev lepo dokazuje primerjava naredb, objavljenih v *Uradnem listu*, in predhodnih sklepov, sprejetih na sejah Narodne vlade. Gl. *UL Narodne vlade SHS v Ljubljani*, 4.–30. 11. 1918, 2–37, 41 in Ribnikar, *Sejni zapisniki* 1, 53–155.

93 Bogataj, »Uprava v Sloveniji,« 378.

94 Ribnikar, *Sejni zapisniki* 1, 54.

95 Ibid., 83.

demilitarizacija gospodarstva. Pegu je vodil poverjenik za javna dela in obrt Remec, ki so mu dodelili sosvet industrialcev, obrtnikov, trgovcev in delavcev.⁹⁶ Narodna vlada je 26. novembra 1918 ustanovila še vseučiliško komisijo, to je komisijo za ustanovitev dolgo želene slovenske univerze.⁹⁷

nov državnopravni in upravnopolitični položaj, ki je nastal z oblikovanjem Države SHS, je Narodna vlada utemeljila še z drugimi ukrepi. Razglasila je novo državno pripadnost prebivalstva na Slovenskem. To je storila v svojem prvem razglasu, ki ga je naslovila z *Državljan!*⁹⁸ S tem je za vse fizične osebe, ki so živele na slovenskem ozemlju, uveljavila nov javnopravni položaj v zvezi z njihovim državljanstvom. Njegovo podlago je od 29. oktobra 1918 predstavljala Država SHS. Narodna vlada jih je od tedaj dalje štela za »državljanke svobodne Slovenije«⁹⁹ oziroma Države SHS. Člani vlade so prebivalce na Slovenskem naslavljali s »sodržavljan!«¹⁰⁰ Ob poudarku, naj Slovenci pokažejo svetu, da so si sposobni vladati sami, so enako ravnali tudi v političnem tisku.¹⁰¹ Narodna vlada je slovenskim državljanom Države SHS, obenem z opozarjanjem na njihove državljanske dolžnosti (vzdrževanje javnega reda in miru, spoštovanje tuje lastnine, opravljanje vojaške dolžnosti), zagotavljala z državljanstvom povezane pravice. Te so zadevale predvsem njihov socialnogospodarski vidik, ki so ga v glavnem opredelili v delovnih nalogah poverjeništva za socialno skrbstvo.¹⁰² Odločili so se tudi za izdajanje legitimacij civilnim in vojaškim osebam.¹⁰³

Spremenjeno državno, družbeno in politično stvarnost na Slovenskem je Narodna vlada uveljavila tudi tako, da je opozorila na obliko vladavine v Državi SHS (meščanska republika). Odredila je, da se sodbe »razglašajo v imenu zakona«, medtem ko so jih v avstro-ogrski monarhiji razglašali »v imenu Njeg. Vel. Cesarja«¹⁰⁴ To spremembo so uveljavili tudi v vojaškem pravu.¹⁰⁵ Značaj Države SHS kot meščanske demokratične republike so uveljavili še z odpravo nazivov, kot so »visokorodje«, »blagorodje« in podobni, ter naslovov na oblasti ali urade, kot so »visoki«, »slavni« in drugi. V

96 Bogataj, »Uprava v Sloveniji«, 383. Ribnikar, *Sejni zapisniki* 1, 83, 84.

97 Perovšek, *Slovenski prevrat* 1918, 169, 170.

98 »Državljan!«, 1.

99 »Plačevanje davkov«, *Slovenski narod*, 6. 11. 1918, 1.

100 »Sodržavljan!«, *Slovenski narod*, 5. 11. 1918, 1.

101 »Slovinci, zavestni sodržavljan!«, *Slovenski narod*, 14. 11. 1918, 2.

102 Perovšek, *Slovenski prevrat* 1918, 173–75.

103 »Objava poverjeništva za notranje zadeve«, *UL Narodne vlade SHS v Ljubljani*, 12. 11. 1918, 10. »Vojaške legitimacije«, *UL Narodne vlade SHS v Ljubljani*, 23. 11. 1918, 24. Ribnikar, *Sejni zapisniki* 1, 64.

104 »Naredba poverjeništva za pravosodstvo«, *UL Narodne vlade SHS v Ljubljani*, 4. 11. 1918, 2. Prvo sodbo »V imenu zakona« je deželno sodišče v Ljubljani razglasilo 31. 10. 1918. Na to so posebej opozorili vodilni slovenski časniki. *Slovenski narod* je še isti dan poročal, da je deželno sodišče v Ljubljani razglasilo razsodbo »V imenu zakona«. Poudaril je, da je to bila »prva razsodba ljubljanskega deželnega sodišča, ki je bila izrečena s tem začetkom. Ta razsodba je torej za nas Jugoslovane zgodovinskega pomena!« (»V imenu zakona!«, *Slovenski narod*, 31. 10. 1918, 1.) Podobno sta poročala tudi *Slovenec* in *Naprej* (»Ljubljanske novice: v imenu zakona!«, *Slovenec: popoldanska izdaja*, 31. 10. 1918, 3. »Dnevne vesti: V imenu zakona!«, *Naprej*, 2. 11. 1918, 3.) O tem gl. tudi Dragotin Lončar, *Politično življenje Slovencev: od 4. januarja 1797. do 6. januarja 1919. leta* (Ljubljana: Slovenska matica, 1921), 119. Erjavec, *Slovinci*, 65. Pripominjam, da je Metod Dolenc v svojem delu *Pravna zgodovina za slovensko ozemlje*, navedel napačen datum – 21. 10. 1918 (Metod Dolenc, *Pravna zgodovina za slovensko ozemlje: sestavni očrt* (Ljubljana: Akademsko založba, 1935), 500). Očitno je bila posredi tiskarska napaka.

105 »Naredba poverjeništva za narodno obrambo«, *UL Narodne vlade SHS v Ljubljani*, 6. 11. 1918, 4.

dopisih oblasti na osebe so lahko uporabljali samo nazive »gospod«, »gospa« in »gospodična«.¹⁰⁶

Narodna vlada je uveljavila nova načela narodnega in družbenega življenja tudi v temeljnem identitetnem bistvu slovenskega človeka – slovenskem jeziku. Na svoji prvi seji 1. novembra 1918 je sprejela sklep, da je »notranji uradni jezik (...) slovenski; slovenske in nemške vloge se sprejemajo, reševati jih je slovensko«.¹⁰⁷ V tem smislu je poverjenišтво za pravosodje že 31. oktobra 1918 odredilo, da je »uradni jezik na sodiščih in državnih pravdnihstvih (...) slovenski, odnosno srbohrvatski«.¹⁰⁸ Glede jezikov drugih narodov v Državi SHS je začasno določilo, »da so stranke upravičene podajati vloge v svojem jeziku, da se pa te rešujejo le v uradnem jeziku«. Določilo je tudi, da morajo biti »vsi napisi na uradnih poslopih (...) v uradnem jeziku. Štampilje naj se čimprej izmenjajo s takimi v izključno uradnem jeziku. Na mesto orla naj pride znamka SHS.«¹⁰⁹ Da je slovenščina uradni jezik, je odredilo tudi poverjenišťvo za promet.¹¹⁰ Slovenščina je postala izključni učni jezik še na vseh ljudskih in meščanskih šolah, pripadnikom drugih narodov pa so bile ob zadostnem številu šoloobveznih otrok zagotovljene manjšinske šole z državnim (slovenskim) jezikom kot obveznim predmetom.¹¹¹ Slovenščino so kot učni in uradni jezik uvedli tudi na vseh do tedaj utrakvistčnih srednjih šolah. Enako je veljalo za učiteljska in druge srednje šole.¹¹² Znanje slovenskega jezika »v govoru in pisavi« je bilo pogoj za zaposlitev.¹¹³ Slovenski jezik je postal poveljevalni jezik v vseh enotah in poveljstvih slovenske vojske. Izjema je bil le 26. pehotni polk Poveljstva srbskih čet v Ljubljani. Slovenska povelja so povzeli po sokolskih telovadnih izrazih pa tudi po slovenskem gasilskem poveljevanju, celo po čeških zgledih. V začetku je bilo precej odvisno od iznajdljivosti častnikov. Za čine so uporabljali slovenske nazive.¹¹⁴ Od 1. novembra

106 »Naredba predsedništva Narodne vlade SHS v Ljubljani,« *UL Narodne vlade SHS v Ljubljani*, 23. 11. 1918, 23.

107 Ribnikar, *Sejni zapisniki I*, 54. Narodna vlada je s tem uzakonila poziv Narodnega sveta, ki je že 28. 10. 1918 po časopisu sklenil pozvati vse javne urade na Slovenskem in v Istri, da uradujejo izključno v slovenskem ali srbohrvaškem jeziku. To je pomenilo, da sta »slovenski in srbohrvaški jezik (...) občevalni in poslovni jezik naših javnih uradov«. (»Poziv Narodnega Sveta,« *Slovenski narod*, 2. 11. 1918, 1. »Obvestila Narodnega sveta: poziv 'Narodnega Sveta,« *Naprej*, 2. 11. 1918, 1.)

108 »Naredba poverjenistva za pravosodstvo,« *UL Narodne vlade SHS v Ljubljani*, 4. 11. 1918, 2. – Vprašanja srbohrvaškega jezika v javni rabi Narodna vlada ni posebej obravnavala. Ustanovila pa je učiteljske tečaje za priučitev »srbsko-hrvaškega narečja«. (»Naredba poverjenistva za uk in bogočastje,« *UL Narodne vlade SHS v Ljubljani*, 23. 11. 1918, 24.)

109 »Naredba poverjenistva za pravosodstvo,« *UL Narodne vlade SHS v Ljubljani*, 4. 11. 1918, 2.

110 »Naredba poverjenistva za promet,« *UL Narodne vlade SHS v Ljubljani*, 4. 11. 1918, 2. – K določili, da je »uradni jezik (...) slovenski«, je poverjenistvo za promet dodalo, da je »v narodno mešanih krajih in na narodni meji (...) priporočati začasno v tem pogledu potrpljenja«.

111 »Naredba poverjenistva za uk in bogočastje,« *UL Narodne vlade SHS v Ljubljani*, 20. 11. 1918, 20. – Po naredbi so bile »ob izkazanem zadostnem številu šoloobveznih otrok dotične narodnosti« dopustne tudi »zasebne drugojezične šole s pravico javnosti«.

112 »Naredba poverjenistva za uk in bogočastje,« *UL Narodne vlade SHS v Ljubljani*, 20. 11. 1918, 20. Perovšek, *Slovenski prevrat 1918*, 167.

113 »Natečaj,« *UL Narodne vlade SHS v Ljubljani*, 21. 11. 1918, 22. »Razpis službe okrajnega gozdarja,« *UL Narodne vlade SHS v Ljubljani*, 26. 11. 1918, 26.

114 Janez J. Švajncer, »Slovenska vojska 1918–1919,« v: *Boj za Maribor 1918–1919: spominski zbornik ob sedemdesetletnici bojev za Maribor in severno mejo na slovenskem Štajerskem*, ur. Janez J. Švajncer (Maribor: Obzorja, 1988), 143, 144.

1918 (praznika Vseh svetih) so v ljubljanski stolnici vsa bogoslužna opravila potekala le v slovenskem jeziku.¹¹⁵

Spremenjene temelje slovenskega družbenega in političnega življenja je utemeljilo tudi zakonodajno delo Narodne vlade. Akt zakonodaje je pomenila že njena prva uradna objava, oblikovana 31. oktobra 1918. Razglašala je, da »vsi dotedanji zakoni in vse dotedanje naredbe ostanejo še nadalje v veljavi, enako vse naredbe vojaške in civilne oblasti ter uradi, dokler vlada drugače ne ukrene«. ¹¹⁶ To so storili še isti dan z že omenjenim določilom, da se sodbe »razglašajo v imenu zakona«. Značilen dokaz zakonodajne dejavnosti Narodne vlade pa je bilo prav tako že omenjeno razveljavljanje različnih predpisov in naredb iz avstrijskega državnega zakonika, razveljavljanje avstrijskega državnega zakona o društvenem pravu, zakona o shodnem pravu, dela materije iz avstrijskega državnega tiskovnega zakona in posameznih določil iz avstro-ogrskega vojaškega kazenskega zakonika ter njihovo nadomeščanje z novimi nastopnimi zakonskimi določbami. Veljavnost naredb zakonitega značaja, ki jih je izdala Narodna vlada pred 1. decembrom 1918, je v veliki meri priznavala tudi kasnejša ustava Kraljevine SHS (Vidovdanska ustava). ¹¹⁷ V 130. členu je predpisovala, da so se morale samo tiste začasne zakonite uredbe, »kar jih je bilo izdanih od dne 1. decembra 1918. leta do dne proglasitve te ustave (28. junija 1921 – op. J. P.), (...) predložiti zakonodajnemu odboru v pregled«. Odbor bi nato sklenil, kateri tovrstni pravni akti »ostanejo v veljavi brez izpremembe, kateri se izpremenijo in kateri se ukinejo«. ¹¹⁸ S tem so imeli začasni zakoni, naredbe itd., ki so bili izdani pred 1. decembrom 1918, že sami po sebi zakonito veljavo. ¹¹⁹ To so v Sloveniji poudarili v predlogu zakonske pooblastitve za ljubljansko in mariborsko oblastno samoupravo 29. februarja 1928. Predlog je opozarjal, da imajo v smislu 130. člena ustave naredbe Narodne vlade SHS v Ljubljani, razglašene do 1. decembra 1918, moč zakona. Od naredb Narodne vlade, ki so jih razglasili pred 1. decembrom 1918 in so imele zakonsko moč same po sebi brez naknadne odobritve po zakonodajnem odboru, je bila po omenjenem predlogu zlasti pomembna Naredba celokupne vlade o prehodni upravi v ozemlju Narodne vlade SHS v Ljubljani (Naredba o prehodni upravi), ki so jo pripravili sredi novembra 1918. ¹²⁰

115 »Ljubljanske novice: slovenska služba božja,« *Slovenec: popoldanska izdaja*, 31. 10. 1918, 3. Jegličev dnevnik, 766.

116 »Državljan!,« 1. – Opozorilo, da ostanejo vsi dotedanji zakoni in naredbe v veljavi, so vsebovale še nekatere druge naredbe in razglasi. (»Naredba poverjeništa za pravosodstvo,« *UL Narodne vlade SHS v Ljubljani*, 4. 11. 1918, 2. »Naredba poverjeništa za narodno obrambo,« *UL Narodne vlade SHS v Ljubljani*, 6. 11. 1918, 4. »Razglas policijskega ravateljstva v Ljubljani,« *UL Narodne vlade SHS v Ljubljani*, 9. 11. 1918, 8. »Naredba poverjeništa za kmetijstvo o varstvu poljščine in poljedelstva,« *UL Narodne vlade SHS v Ljubljani*, 20. 11. 1918, 19. »Oklic,« *UL Narodne vlade SHS v Ljubljani*, 26. 11. 1918, 26.)

117 Bogataj, »Uprava v Sloveniji,« 378. Stiplovšek, *Slovenski parlamentarizem*, 225 in op. 659.

118 »Ustava kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev,« *UL Deželne vlade za Slovenijo*, 27. 7. 1921, 428.

119 Bogataj, »Uprava v Sloveniji,« 379.

120 Perovšek, *Slovenska osamosvojitev 1918*, 171, 172. Stiplovšek, *Slovenski parlamentarizem*, 226 in op. 661.

3.

Izvajanje državne oblasti so na Slovenskem celovito uredili. To so storili z omejeno Naredbo o prehodni upravi, ki je opredelila državnopravno razmerje med Narodnim vijećem in Narodno vlado.¹²¹ S to naredbo je Narodna vlada storila tisto, kar so sicer od nje v javnosti terjali socialni demokrati. Na shodu JSDS 10. novembra 1918 v Ljubljani je tako zahtevo izrekel dr. Krivec, ki je vlado pozval, naj pove, kakšno razmerje vlada med njo »ter hrvaškim Vjećem, našim vrhovnim vodstvom«. ¹²²

V času, ko je Krivec izrekel gornji poziv, je Žolgerjeva komisija, v kateri je pomembno sodeloval tudi upravni pravnik dr. Henrik Steska,¹²³ že pripravljala Naredbo o prehodni upravi. S to naredbo so opredelili izvajanje državne oblasti na Slovenskem. Naredbo so izoblikovali 14. novembra 1918, Narodna vlada jo je obravnavala 16. novembra 1918, razglasila pa 21. novembra 1918.¹²⁴ Naredbo so oblikovali sporazumno z Narodnim vijećem, in ne morda po njegovem navodilu ali pooblastilu.¹²⁵ Eden od avtorjev znanega zbornika *Slovenci v desetletju 1918–1928*, pravnik dr. Lovro Bogataj, je ocenil, da je imela značaj mednarodne pogodbe.¹²⁶ Naredba je določala, da je »do onega časa, dokler konstituenta naroda SHS ne ukrene drugače (...) Narodno veće SHS v Zagrebu najvišji činitelj v državi SHS«. ¹²⁷ Narodna vlada mu je priznavala skupno vrhovno oblast »v vseh vprašanjih, ki so v zvezi s temeljnimi načeli ujedinenja naroda Slovencev, Hrvatov in Srbov v narodno, svobodno, neodvisno, na demokratskih načelih urejeno državo SHS in v vseh vprašanjih, ki jih zastopniki, odposlani v Narodno veće, priznavajo za skupna«. ¹²⁸ Pri vseh drugih vprašanjih je imela v Sloveniji vso oblast, s čimer je bila v Državi SHS priznana slovenska državnopravna subjektiviteta. ¹²⁹

Narodno vijeće, ki je imelo za Slovenijo po sporazumu vrhovno oblast, je z Naredbo o prehodni upravi njeno izvajanje preneslo na Narodno vlado. Naredba je »za ono dobo, dokler konstituenta naroda SHS ne določi ustave države SHS in se ne uveljavi po smislu te ustave definitivni upravni ustroj«, odredila, da se upravljanje Slovenije »pod vrhovnim vodstvom Narodnega veća SHS v Zagrebu osredotočuje v 'Narodni vladi SHS v Ljubljani'«. Narodno vijeće v Sloveniji ni bilo neposredni dejavnik državne oblasti. Njen dejanski subjekt je bila Narodna vlada. »Zagrebski Narodni svet (Narodno vijeće – op. J. P.) vsekakor ni imel ne sredstev ne volje in ne moči, da bi uveljavljal neposredno oblast nad slovenskim prostorom.« ¹³⁰ Naredba o prehodni

121 O Naredbi o prehodni upravi gl. tudi Ribnikar, »Naredba o prehodni upravi«, 119–28.

122 »Po načrtani poti«, *Naprej*, 14. 11. 1918, 1.

123 Brejc, »Od prevrata do ustave«, 166.

124 »Naredba celokupne vlade o prehodni upravi v ozemlju Narodne vlade SHS v Ljubljani«, *UL Narodne vlade SHS v Ljubljani*, 21. 11. 1918, 21, 22. Ribnikar, *Sejni zapisniki I*, 114.

125 »Naredba o prehodni upravi«, 21. Bogataj, »Uprava v Sloveniji«, 377, 378.

126 Ibid., 378.

127 »Naredba o prehodni upravi«, 21.

128 Ibid.

129 O razčlenitvi razmerja med Narodno vlado in Narodnim vijećem gl. tudi Perovšek, *Slovenska osamosvojitev 1918*, 77–81, 102–105.

130 Grdina, »Biografski portret Ivana Tavčarja«, 73.

upravi je to pokazala z določilom, da »Narodna vlada SHS v Ljubljani upravlja« slovensko »ozemlje v imenu Narodnega veća SHS v Zagrebu«. ¹³¹ S tem pooblastilom so potrdili že izvajano prakso, da v Sloveniji odločitve Narodnega vijeća samostojno izvršujejo organi Narodne vlade ter da so te odločitve obvezne za Slovenijo po tem, ko jih sprejmejo in razglasijo ti organi. Z Naredbo o prehodni upravi je bila skozi razmerje med Narodno vlado in Narodnim vijećem Država SHS konfederativno sestavljena država, »v kateri je Slovenija tvorila nekak del realne unije«. ¹³² V materialnopravnem pogledu je imela konfederativno državnost. ¹³³ Po Metodu Mikužu je Država SHS »obsegala 'neodvisne države' Dalmacijo, Bosno in Hercegovino, Hrvaško s Slavonijo, Reko in Slovenijo. Taka je bila takrat narodova volja.« ¹³⁴

Konfederativno državnost Slovenije v Državi SHS je kazalo tudi določilo Naredbe o prehodni upravi, po katerem je bila Narodna vlada na slovenskem ozemlju »za vsa oblastva, vse urade in javne organe, kar jih je v tem ozemlju, najvišja upravna oblast in službena instanca«. ¹³⁵ Zato ni bilo »odloka ali naredbe Narodne vlade SHS v

131 »Naredba o prehodni upravi,« 21.

132 Sergij Vilfan, *Pravna zgodovina Slovencev* (Ljubljana: Slovenska matica, 1996), 469.

133 O državnosti Slovenije v Državi SHS gl. tudi Tomšič, »Razpad Avstro-Ogrske,« 625, 626. Momčilo Zečević, *Na zgodovinski prelomnici: Slovenci v politiki jugoslovanske države 1918–1929: I. knjiga* (Maribor: Obzorja, 1986), 183. Janko Pleterski, »29. oktober,« *Glasnik Slovenske matice* 13, št. 1 (1989): 32, 33. Dušan Nećak, »Jugoslavija, historična nujnost ali napaka?,« *Časopis za zgodovino in narodopisje* 65 (30), št. 1 (1994): 69. Stiplovšek, *Slovenski parlamentarizem*, 9, 15, 18. Peter Vodopivec, *Od Pohlinove slovnice do samostojne države: slovenska zgodovina od konca 18. stoletja do konca 20. stoletja* (Ljubljana: Modrijan, 2006), 162. Ivan Kristan, »Razvoj slovenske državnosti in občine Škofja Loka,« v: *3 obletnice osamosvojitve*, ur. Ivan Kristan (Škofja Loka: Združenje borcev za vrednote NOB Škofja Loka, 2016), 5. Prim. tudi Bogataj, »Uprava v Sloveniji,« 379. Momčilo Zečević, *Slovenska ljudska stranka in jugoslovansko zedinjenje 1917–1921: od majniške deklaracije do vidovdanske ustave* (Maribor: Obzorja, 1977), 398. Stanislava Koprivica Ostrič, »Konstituiranje Države Slovenaca, Hrvata i Srba 29. listopada 1918. godine,« *Časopis za suvremenu povijest* 25, št. 1 (1993): 51. Stiplovšek, »Prizadevanja za avtonomijo Slovenije,« 79. Janko Prunk in Cirila Toplak, *Parlamentarna izkušnja Slovencev* (Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, 2005), 82. Janko Prunk in Marjetka Rangus, *Sto let slovenskih političnih strank: 1890–1990* (Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, 2014), 101. V nasprotju z navedenimi avtorji Walter Lukan ni prepričan o slovenski državnosti v Državi SHS. Razčlenitve tega vprašanja in utemeljitve svojega stališča ob tem ne podaja. (Walter Lukan, *Iz »črnožolte kletke narodov« v »zlato svobodo«?: Habsburška monarhija in Slovenci v prvi svetovni vojni* (Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete; Zveza zgodovinskih društev Slovenije, 2014), 139, op. 399.) Kot zanimivost dodajam, da sta oblastna odbora ljubljanske in mariborske oblasti na skupni seji 26. 5. 1927 v Celju pred deseto obletnico Majniške deklaracije sprejela izjavo, v kateri sta poudarila, da deklaracija »pomeni prvi začetek lastne državnosti Slovencev v skupnosti s Srbi in Hrvati«. (»Izjava slovenskih oblastnih skupščin ob 10 letnici majniške deklaracije,« *Slovenec*, 28. 5. 1927, 2.)

134 Metod Mikuž, »1917–1921: Narodni svet,« v: Zdenko Čepič et al. *Zgodovina Slovencev* (Ljubljana: Cankarjeva založba, 1979), 604.

135 »Naredba o prehodni upravi,« 21. – Tak položaj Narodne vlade v Državi SHS je leta 1919, ob uveljavljanju vsejugoslovanskega državnega centralizma v Kraljestvu SHS, priznaval celo takratni vodilni jugoslovanski unitaristični in centralistični politik Svetozar Pribičević. Kot minister za notranje zadeve je 3. 3. 1919 v Ljubljano poslal dopis, v katerem je opozarjal, da se Deželna vlada za Slovenijo, ki je stopila na položaj prejšnje Narodne vlade, ne more opirati na njeno »naredbo od 14. novembra 1918 št. 111, Uradni list št. XI. o prehodni upravi na ozemlju Narodne vlade SHS v Ljubljani«. S to naredbo je »tedanja vlada določila, da je za vse pod njeno območje spadajoče ozemlje, kakor tudi za vsa oblastva, vse urade in javne organe, kar jih je v tem ozemlju, najvišja upravna oblast in službena instanca. Po tej naredbi je tudi deželna (Narodna – op. J. P.) vlada vodila vso upravo suvereno, izjemivši skupna vprašanja, glede katerih je bila vezana na navodila narodnega veća v Zagrebu. Čim pa je bilo meseca decembra preteklega leta (1. 12. 1918 – op. J. P.) proglašeno ujedinjenje vseh Jugoslovanov pod žezlom dinastije Karadjordjevićev in čim je bilo imenovano prvo ministristvo Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev, se je upravni položaj v Sloveniji bistveno spremenil. Deželna (Narodna – op. J. P.) vlada v Ljubljani je prenehala biti najvišja upravna oblast in službena instanca za Slovenijo in kot taka je nastopila centralna vlada v Beogradu.« (Jože Šorn, *Slovensko gospodarstvo v poprevratnih letih 1919–1924* (Ljubljana: Cankarjeva založba, 1997), 79, 80.)

Ljubljani, oziroma njenih oddelkov ali kakršnegakoli drugega oblastva, zoper katerega, oziroma zoper katero bi bila dopustna pritožba ali kako drugo pravno sredstvo na instance izven države SHS«. ¹³⁶ Naredba je določala, da proti sodbam in drugim ukrepom višjih deželnih sodišč ter deželnih in okrožnih sodišč, »ki jih ta izdajajo kot sodišča druge stopnje, odslej ni daljnega pravnega sredstva«. Določala je še, da višja deželna sodišča dokončno sodijo tudi v vseh tistih pravnih zadevah, v katerih je bilo »po dosedanjih določilih pristojno avstrijsko vrhovno in kasacijsko sodišče«. Višje deželno sodišče v Ljubljani je odločalo tudi »o medčasno že vloženih, pa še ne rešenih pravnih sredstvih na avstrijsko vrhovno in kasacijsko sodišče«. Naredba je tudi odredila, da »zoper odločbe finančnega ravnateljstva v Trstu in finančnega deželnega ravnateljstva v Ljubljani ter zoper sodbe dohodarstvenega višjega sodišča v Ljubljani v upravnopravnih in kazenskih zadevah ni pritožbe«. ¹³⁷ Kot najvišja oblast v Sloveniji je Narodna vlada imela ministrsko kompetenco. ¹³⁸ Naredba poverjenišтва za notranje zadeve, objavljena 12. novembra 1918, je določala, da je treba vložiti pritožbo, »ako gre (...) zoper odločbo kakega ministrstva (...) pri Narodni vladi SHS v Ljubljani«. ¹³⁹ Narodna vlada je odločala dokončno in brez pravice pritožbe, kajti proti razsodbam Narodne vlade ni bilo več pritožbe na nobeno višjo instanco, ker take instance ni bilo. ¹⁴⁰ To lepo ponazarja državnoopravno subjektiviteto Slovenije v Državi SHS in utemeljuje trditev, da je Narodna vlada »delala neodvisno, ter niso bile med državo S. H. S. in Slovenijo skupne niti one stvari, ki so bile n. pr. med Avstrijo in Ogrsko. Narodna vlada je imela celo svoj vojaški resort in je po predsedstvu Narodne vlade vsaj deloma izvrševala tudi zunanjepolitične posle.« ¹⁴¹ S tem je bila na slovenskem ozemlju edina, popolna in pravno najvišja oblast in nosilka slovenske samostojnosti v Državi SHS. ¹⁴² To je dobro izrazil Oklic poverjenišтва za narodno obrambo, ki so ga 26. novembra 1918 objavili v *Uradnem listu*. V njem so poudarili, da je avstrijska država razpadla in avstrijskega cesarstva ni več. Na avstrijskem ozemlju so ustanovili »nove države in vsa oblast bivše Avstrije je prešla na te nove države. Na jugu Avstrije se je ustanovila nova *Jugoslavija*, ki združuje v sebi vse Slovence, Hrvate in Srbe. Najvišjo oblast v tej državi ima Narodno veče v Zagrebu, neposredno oblast nad Slovenci ima Narodna vlada v Ljubljani. *Ta Narodna vlada je stopila na mesto bivše avstrijske vlade* (poudarek J. P.).« ¹⁴³

Na podlagi samostojnega izvajanja državne oblasti je Narodna vlada slovensko ozemlje imela za svoje, ¹⁴⁴ kar je pokazala tudi z naslovom Naredbe o prehodni upravi. O

136 »Naredba o prehodni upravi,« 21.

137 Ibid.

138 Bogataj, »Uprava v Sloveniji,« 381. Gl. tudi Trstenjak, »Uprava v Sloveniji,« 110.

139 »Naredba poverjenišтва za notranje zadeve,« *UL Narodne vlade SHS v Ljubljani*, 12. 11. 1918, 9.

140 Bogataj, »Uprava v Sloveniji,« 381.

141 Ibid., 378. Gl. tudi 382.

142 Ivan Tavčar je leta 1919 ugotavljal, da so bile med naredbami, ki jih je izdala Narodna vlada, »tudi take, da je čisto jasno, da nadomeščajo zakon in da urejujejo zadeve, ki se v konstitucionalnih državah potom naredb legalno urediti ne morejo«. Predložene bi morale biti Narodnemu višjemu v sankcijo. (Ivan Tavčar, »Brez zamere,« *Slovenski narod*, 15. 2. 1919, 1.) Glede na Naredbo o prehodni upravi to ni bilo potrebno. V Kraljevini SHS pa so retrogradno uredili tudi vprašanje sankcije, in sicer z omenjenim 130. členom Vidovdanske ustave.

143 »Oklic,« *UL Narodne vlade SHS v Ljubljani*, 26. 11. 1918, 26.

144 Ribnikar, *Sejni zapisniki 1*, 84.

Sloveniji je govorila tudi kot o »državi SHS slovenskega območja«.¹⁴⁵ Individualnost Slovenije v Državi SHS so videli tudi v VLS in JDS. *Slovenec* je 12. novembra 1918 zapisal, da je slovensko ozemlje Države SHS »last Narodne vlade«, teden dni kasneje pa je novi slovenski narodnopolitični položaj enačil s »svobodno Slovenijo«.¹⁴⁶ Z liberalne strani je na »slovensko ozemlje države SHS« 23. novembra 1918 opozoril *Slovenski narod*, ljubljanski odvetnik dr. Alojzij Kokalj pa se je malo pred tem na njegovih straneh ozrl na Ljubljano, »naravno središče k državi SHS spadajočega slovenskega ozemlja«.¹⁴⁷ O tem, ali se Slovenija vidi izza Države SHS, v marksističnem taboru niso razmišljali.

Temeljno politično vodilo Narodne vlade je bilo oblikovanje politično in upravno Združene Slovenije.¹⁴⁸ Narodna vlada je od vsega začetka želela upravljati celotno slovensko ozemlje, kar je bilo vidno skozi različne postopke in delo, ki ga je opravljala in opravila.¹⁴⁹ Političnoupravno združitev Slovenije je v glavnem izvedla z Naredbo o prehodni upravi. Na ozemlju, ki ga je opredelila kot svoje – »Kranjsko, Goriško, slovenski del Istre, mesto Trst z okolico« ter »Štajersko in Koroško, kolikor sta te deželi del države SHS« –,¹⁵⁰ je prevzela in združila vse posle nekdanje c.-kr. deželne vlade v Ljubljani in Celovcu in tudi vse posle nekdanjih c.-kr. namestništev v Trstu in Gradcu.¹⁵¹ Razpustila je deželni odbor dotedanje vojvodine Kranjske¹⁵² ter za Koroško, Štajersko, Primorsko in Kranjsko prevzela in združila vse posle dotedanjih deželnih odborov ter avtonomnih oblasti in naprav.¹⁵³ S tem je presegla prejšnjo avstrijsko upravno dvotirnost, ki je temeljila na delitvi na splošno državno in posebno deželno avtonomno upravo.¹⁵⁴ Z upravno strnitvijo slovenskega ozemlja je utemljila »politično-upravno edinico Zedinjeno Slovenijo«.¹⁵⁵ Slovenija, organizirana skupnost pokrajin, naseljenih s Slovenci, je kot taka postala državnopravna enota.¹⁵⁶ Političnoupravno združitev slovenskih pokrajin so izvršili »naglo in brez vsakega ugovora, tako samo po sebi umeven je bil vsem Slovincem program zedinjene Slovenije«.¹⁵⁷ Uresničili so jo v prvi stvarni obliki. Takratna Združena Slovenija je glede na italijansko zasedbo Trsta, Goriške, Istre in postojnskega okrožja na Kranjskem med 3. in 23. novembrom 1918 in še k Madžarski pripadajočega Prekmurja obsegala večino nekdanje vojvodine Kranjske in slovenski del nekdanje vojvodine Štajerske (do razmejitvene črte z Nemško Avstrijo okoli Radgone, Šentilja in Kozjaka), na Koroškem pa ozemlje južno od Zilje in Drave

145 Ibid., 144. »Naredba celokupne vlade SHS v Ljubljani o izplačilu službenih prejemkov slovenskih ter tujerodnih uslužbencev v SHS za mesec december 1918,« *UL Narodne vlade SHS v Ljubljani*, 30. 11. 1918, 29.

146 »Naša meja,« *Slovenec*, 12. 11. 1918, 1. »Bolgari pozdravljajo svobodno Slovenijo,« *Slovenec*, 19. 11. 1918, 2.

147 »Dnevne vesti: poštno in brzojavno ravnanje v Ljubljani,« *Slovenski narod*, 23. 11. 1918, 4. Alojzij Kokalj, »Kranjska Hranilnica,« *Slovenski narod*, 19. 11. 1918, 2.

148 Brejc, »Od prevrata do ustave,« 164.

149 Bojan Balkovec, »Katera vlada je prva vlada,« *Delo: sobotna priloga*, 9. 4. 2005, 37.

150 »Naredba o prehodni upravi,« 21.

151 Ibid.

152 »Naredba Narodne vlade SHS v Ljubljani,« *UL Narodne vlade SHS v Ljubljani*, 9. 11. 1918, 7.

153 »Naredba o prehodni upravi,« 21.

154 O upravni dvotirnosti v avstrijski državni polovici avstro-ogrske monarhije gl. Vilfan, *Pravna zgodovina*, 445, 446.

155 Brejc, »Od prevrata do ustave,« 165.

156 Tomšič, »Razpad Avstro-Ogrske,« 626. Vilfan, *Pravna zgodovina*, 469.

157 Silvo Kranjec, »Slovenci na poti v Jugoslavijo,« v: *Spominski zbornik Slovenije*, 60.

ter velikovski okraj. Razen omenjenega ozemlja Koroške je tedanja Združena Slovenija obsegala približno dve tretjini današnjega ozemlja Republike Slovenije.¹⁵⁸

Poleg povedanega je imela Naredba o prehodni upravi v ureditvi samostojnega življenja Slovencev v Državi SHS še en pomen. Bila je pravni akt, ki je imel značaj ustavnega besedila.¹⁵⁹ Naredba je v materialnem smislu ugotavljala način državne organizacije na Slovenskem in podrobno predpisovala organizacijo in dejavnost slovenskih organov državne oblasti – Narodne vlade. Formalno in materialno so Naredbo o prehodni upravi kot neke vrste ustavni akt uresničevala njena posamezna določila. Naredba je na različnih področjih opredelila organiziranost slovenske oblasti v Državi SHS in utemeljila ključna vezišča takratnega slovenskega družbenega, političnega, upravnega, javnovernostnega, gospodarskega in kulturnega življenja. Naredba je začela veljati z dnem razglasitve (21. novembra 1918), izvršiti pa jo je morala Narodna vlada.¹⁶⁰ Tako so še z načrtnim pravnim dejanjem osmislili tedanjo slovensko državnost ter odločitev Slovencev za narodno osvoboditev in politično osamosvojitve leta 1918.

Med organiziranjem slovenske oblasti v Državi SHS je vzniknila tudi misel, da bi oblikovali slovenski parlament. O tem sta najprej ločeno in nato na skupni seji 9. novembra 1918 razpravljala Narodni svet in Narodna vlada. Odločitve o oblikovanju slovenskega parlamenta niso sprejeli, sklenili pa so, da ima Narodni svet pravico dajati predloge vladi, medtem ko Narodna vlada o svojih odločitvah in naredbah poroča Narodnemu svetu v pretres. Čeprav je to ostalo na papirju in se ni izvajalo – zakonodajno oblast je v obliki zakonodajne pobude kot delegirane zakonodajne oblasti izvajala Narodna vlada –, bi lahko bila dopustna ocena, da je Narodni svet formalno imel značaj telesa, kakor ga ima v parlamentarnem političnem sistemu njegov nosilec – parlament.¹⁶¹ Tako je konec novembra položaj Narodnega sveta ocenil njegov tajnik, tudi pravnik, dr. Josip Jerič, ki je v dopisu krajevnim odborom Narodnega sveta ugotavljal, da je z ustanovitvijo Narodne vlade »prešla vsa izvrševalna oblast (eksekutiva) na Narodno vlado«. Narodni svet je »posvetovalni organ Narodne vlade, ki ima pravico vladi staviti predloge in nasvete, kako naj se v naprej izvede organizacija naše nove države Jugoslavije. Razmerje med obema je podobno onemu med parlamentom in ministrstvom, parlament izdaja postave ali zakone, ministrstvo pa jih izvršuje.«¹⁶² Čeprav je slovenska nacionalna parlamentarna izkušnja v Državi SHS umanjala, lahko v zamisli o ustanovitvi slovenskega parlamenta vidimo še eno od značilnosti slovenske samostojnosti leta 1918.

158 O razmerah na Primorskem ob razpadu Avstro-Ogrske, ko so »mogli primorski Slovenci zadihati prosto le za trenutek« (Dušan Kermauner, *Temeljni problemi primorske politične zgodovine: zlasti v letih 1918–1921*, ur. France Klopčič (Ljubljana: Partizanska knjiga, 1977), 7), italijanski zasedbi Primorskega ozemlja in razmerah na njem v novembru 1918 gl. Milica Kacin-Wohinz, *Primorski Slovenci pod italijansko zasedbo: 1918–1921* (Maribor: Obzorja; Trst: Založništvo tržaškega tiska, 1972), 44–107. Guštin, »Dve antantni vojski,« 75–79, 83–85. Grega Žorž, »Italijanska zasedba slovenskih krajev v novembru 1918,« *Zgodovinski časopis* 70, št. 3–4 (2016): 364–80.

159 Prim. Bogataj, »Uprava v Sloveniji,« 379. Trstenjak, »Uprava v Sloveniji,« 110.

160 »Naredba o prehodni upravi,« 21, 22.

161 Perovšek, *Slovenski prevrat 1918*, 212–21.

162 Perovšek, *Slovenska osamosvojitve 1918*, 156.

Glede slovenske samostojnosti v Državi SHS velja opozoriti še na njen gospodarski vidik. Narodna vlada je slovensko gospodarsko osamosvojitve imela za eno od svojih najpomembnejših nalog. Odpravila je dotedanjo militarizacijo obratov in s tem omogočila uvedbo mirnodobske proizvodnje, poslovenila, to je nacionalizirala, je avstrijski državni kapital in tako začela ustvarjati slovensko državno imetje ter napravila ustrezne korake, da je omogočila nemoteno in varčno gospodarjenje z denarjem. Zagotovila je tudi izplačilo mesečnih osebnih dohodkov za uradnike, uslužbence in učitelje za november in december 1918. Poskrbela je še za nemoteno in nepretrgano obratovanje že obstoječe gospodarske proizvodnje na Slovenskem in urejene razmere na preskrbovalnem področju. Prešla je tudi k povezovanju narodnih gospodarskih sil, saj je prevzela nadzor nad različnimi gospodarskimi panogami v Sloveniji. V komaj dobrem mesecu obstoječi Državi SHS je vlada v gospodarskem pogledu storila veliko in opredelila temelje, na katerih bi lahko gradili samostojen narodnogospodarski razvoj.¹⁶³

4.

Energija in delavnost, ki sta se na Slovenskem sprostili v času Države SHS, sta ob pomembni vlogi pravnikov pokazali, da so se tedaj dobro zavedali novega zgodovinskega narodnopolitičnega položaja. Uveljavili so ga skozi konfederativno nacionalno državnost, v kateri se je udeleževala slovenska emancipacijska volja, spočeta s programom Združene Slovenije leta 1848. Ta volja je po 1. decembru 1918 trčila ob jugoslovanski centralizem in unitarizem, ki sta odpravila slovensko samostojnost iz Države SHS, ter večino slovenske politike navedla v boj za zakonodajno avtonomijo Slovenije z lastnim parlamentom in vlado. Do njene vzpostavitve v prvi Jugoslaviji ni prišlo. V drugi Jugoslaviji doseženi federativni državnopravni položaj Slovenije s priključeno Primorsko ni razpiral vseh možnosti za poln nacionalni razmah. Zagotovilo jih je oblikovanje slovenske nacionalne države Republike Slovenije leta 1991. Eno od njenih zgodovinskih osmislov in zgodovinski argument pomeni tudi državotvorna izkušnja, ki je na Slovenskem živela novembra leta 1918.

Viri in literatura

Arhivski viri

- SI AS, Arhiv Republike Slovenije:
 - SI AS 1404, t. e. 23 – Zarnik, Miljutin. *Porajanje Jugoslavije : doživljaji Ljubljancev 1. 1918: dnevnik pisal dr. Miljutin Zarnik, magistratni ravnatelj v Ljubljani: prepis.*

¹⁶³ Perovšek, *Slovenski prevrat 1918*, 166, 190–210.

Objave v uradnih publikacijah

- *Uradni list Narodne vlade SHS v Ljubljani*, 4. 11. 1918, 1. »Državljan!.«
- *Uradni list Narodne vlade SHS v Ljubljani*, 4. 11. 1918, 2. »Naredba poverjenišтва za pravosodstvo.«
- *Uradni list Narodne vlade SHS v Ljubljani*, 4. 11. 1918, 2. »Naredba poverjenišтва za pravosodstvo.«
- *Uradni list Narodne vlade SHS v Ljubljani*, 4. 11. 1918, 2. »Naredba poverjenišтва za promet.«
- *Uradni list Narodne vlade SHS v Ljubljani*, 6. 11. 1918, 3. »Naredba poverjenišтва za finance.«
- *Uradni list Narodne vlade SHS v Ljubljani*, 6. 11. 1918, 3. »Naredba poverjenišтва za pravosodstvo.«
- *Uradni list Narodne vlade SHS v Ljubljani*, 6. 11. 1918, 3. »Naredba poverjenišтва za prehrano.«
- *Uradni list Narodne vlade SHS v Ljubljani*, 6. 11. 1918, 4. »Naredba poverjenišтва za narodno obrambo.«
- *Uradni list Narodne vlade SHS v Ljubljani*, 8. 11. 1918, 5. »Naredba poverjenišтва za prehrano.«
- *Uradni list Narodne vlade SHS v Ljubljani*, 9. 11. 1918, 7. »Naredba Narodne vlade SHS v Ljubljani.«
- *Uradni list Narodne vlade SHS v Ljubljani*, 9. 11. 1918, 8. »Razglas policijskega ravnateljstva v Ljubljani.«
- *Uradni list Narodne vlade SHS v Ljubljani*, 12. 11. 1918, 9. »Naredba poverjenišтва za notranje zadeve.«
- *Uradni list Narodne vlade SHS v Ljubljani*, 12. 11. 1918, 10. »Naredba poverjenišтва za trgovino in industrijo, sporazumno s poverjeništvom za prehrano.«
- *Uradni list Narodne vlade SHS v Ljubljani*, 12. 11. 1918, 10. »Objava poverjenišтва za notranje zadeve.«
- *Uradni list Narodne vlade SHS v Ljubljani*, 14. 11. 1918, 11. »Naredba poverjenišтва za kmetijstvo.«
- *Uradni list Narodne vlade SHS v Ljubljani*, 14. 11. 1918, 11. »Okrožnica vsem poverjeništvom Narodne vlade SHS v Ljubljani.«
- *Uradni list Narodne vlade SHS v Ljubljani*, 15. 11. 1918, 13. »Naredba poverjenišтва za prehrano.«
- *Uradni list Narodne vlade SHS v Ljubljani*, 18. 11. 1918, 17. »Naredba poverjenišтва za narodno obrambo.«
- *Uradni list Narodne vlade SHS v Ljubljani*, 20. 11. 1918, 19. »Naredba poverjenišтва za kmetijstvo o varstvu poljščine in poljedelstva.«
- *Uradni list Narodne vlade SHS v Ljubljani*, 20. 11. 1918, 20. »Naredba poverjenišтва za uk in bogočastje.«
- *Uradni list Narodne vlade SHS v Ljubljani*, 21. 11. 1918, 22. »Natečaj.«
- *Uradni list Narodne vlade SHS v Ljubljani*, 23. 11. 1918, 23. »Naredba predsedništva Narodne vlade SHS v Ljubljani.«
- *Uradni list Narodne vlade SHS v Ljubljani*, 23. 11. 1918, 24. »Naredba poverjenišтва za uk in bogočastje.«
- *Uradni list Narodne vlade SHS v Ljubljani*, 23. 11. 1918, 24. »Vojaške legitimacije.«
- *Uradni list Narodne vlade SHS v Ljubljani*, 26. 11. 1918, 25. »Naredba poverjenišтва za kmetijstvo.«
- *Uradni list Narodne vlade SHS v Ljubljani*, 26. 11. 1918, 25. »Naredba poverjenišтва za notranje zadeve in finance dogovorno s poverjeništvom za socialno skrbstvo.«
- *Uradni list Narodne vlade SHS v Ljubljani*, 26. 11. 1918, 25. »Naredba poverjenišтва za trgovino in industrijo in za kmetijstvo.«
- *Uradni list Narodne vlade SHS v Ljubljani*, 26. 11. 1918, 26. »Oklic.«
- *Uradni list Narodne vlade SHS v Ljubljani*, 26. 11. 1918, 26. »Razpis službe okrajnega gozdarja.«
- *Uradni list Narodne vlade SHS v Ljubljani*, 28. 11. 1918, 27. »Naredba poverjenišтва za notranje zadeve.«

- *Uradni list Narodne vlade SHS v Ljubljani*, 28. 11. 1918, 27. »Naredba poverjenišтва za notranje zadeve o prosti kolportaži.«
- *Uradni list Narodne vlade SHS v Ljubljani*, 30. 11. 1918, 29. »Naredba celokupne vlade SHS v Ljubljani o izplačilu službenih prejemkov slovenskih ter tujerodnih uslužbencev v SHS za mesec december 1918.«
- *Uradni list Narodne vlade SHS v Ljubljani*, 3. 12. 1918, 31. »Poziv okrožnim in okrajnim zdravnikom.«
- *Uradni list Deželne vlade za Slovenijo*, 27. 7. 1921, 423–29. »Ustava kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev.«

Časopisni viri

- Balkovec, Bojan. »Katera vlada je prva vlada.« *Delo: sobotna priloga*, 9. 4. 2005, 37.
- Kokalj, Alojzij. »Kranjska Hranilnica.« *Slovenski narod*, 19. 11. 1918, 2, 3.
- *Naprej*, 2. 11. 1918, 1. »Obvestila Narodnega sveta: poziv 'Narodnega Sveta'«
- *Naprej*, 2. 11. 1918, 3. »Dnevne vesti: 'V imenu zakona'«
- *Naprej*, 9. 11. 1918, 2. »Dnevne vesti: ljudski shod za Ljubljano in okolico.«
- *Naprej*, 11. 11. 1918, 1. »Veličasten shod v Mestnem domu v Ljubljani.«
- *Naprej*, 12. 11. 1918, 1. »Po načrtani poti.«
- *Naprej*, 14. 11. 1918, 1. »Po načrtani poti.«
- Perovšek, Jurij. »Volja ljudstva ali politični avanturizem.« *Delo: sobotna priloga*, 10. 9. 1988, 16.
- Rostohar, Mihajlo. »Ljubljana oktobra 1918.« *Naši razgledi*, 10. 12. 1971, 696, 697.
- *Slovenec: popoldanska izdaja*, 31. 10. 1918, 3. »Ljubljanske novice: slovenska služba božja.«
- *Slovenec: popoldanska izdaja*, 31. 10. 1918, 3. »Ljubljanske novice: v imenu zakona!«
- *Slovenec*, 8. 11. 1918, 1. »Svoboda – a ne anarhija.«
- *Slovenec*, 12. 11. 1918, 1. »Naša meja.«
- *Slovenec*, 19. 11. 1918, 2. »Bolgari pozdravljajo svobodno Slovenijo.«
- *Slovenec*, 28. 5. 1927, 2. »Izjava slovenskih oblastnih skupščin ob 10 letnici majniške deklaracije.«
- *Slovenski narod*, 31. 10. 1918, 1. »Deželna vlada v rokah narodne armade.«
- *Slovenski narod*, 31. 10. 1918, 1. »V imenu zakona!«
- *Slovenski narod*, 2. 11. 1918, 1. »Poziv Narodnega Sveta.«
- *Slovenski narod*, 2. 11. 1918, 2. »Proglasitev narodne vlade.«
- *Slovenski narod*, 4. 11. 1918, 4. »Dnevne vesti: opustite hujskanje proti vladi!«
- *Slovenski narod*, 5. 11. 1918, 1. »Sodržavljeni!«
- *Slovenski narod*, 6. 11. 1918, 1. »Plačevanje davkov.«
- *Slovenski narod*, 8. 11. 1918, 1. »Poziv k razsodnosti!«
- *Slovenski narod*, 14. 11. 1918, 2. »Poročilo iz seje načelstva JDS.«
- *Slovenski narod*, 16. 11. 1918, 1. »Čast komur čast!«
- *Slovenski narod*, 19. 11. 1918, 1. »Našo osvoboditev pozdravljajo i – Bolgari.«
- Tavčar, Ivan. »Brez zamere.« *Slovenski narod*, 15. 2. 1919, 1.
- Tomšič, Ivan. »Razpad Avstro-Ogrske in nastajanje slovenske državnosti.« *Naši razgledi*, 7. 11. 1969, 625, 626.

Tiskani viri in literatura

- Andrejka, Viktor. »Razvoj vojaštva in vojaški dogodki od prevrata do danes.« V: *Slovenci v desetletju 1918–1928: zbornik razprav iz kulturne, gospodarske in politične zgodovine*, ur. Josip Mal, 269–95. Ljubljana: Leonova družba, 1928.

- Balkovec, Bojan. »Naše prve.« V: *Stiplovškov zbornik*, ur. Dušan Nečak, 267–76. Ljubljana: Oddelek za zgodovino Filozofske fakultete, 2005.
- Balkovec, Bojan. *Prva slovenska vlada 1918–1921*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče, 1992.
- Bergant, Zvonko. *Kranjska med dvema Ivanoma: idejno-politično soočenje slovenskega političnega katolicizma in liberalizma na prehodu iz 19. v 20. stoletje*. Ljubljana: Inštitut za globalne politične študije, 2004.
- Bergant, Zvonko. *Slovenski klasični liberalizem: idejno-politični značaj slovenskega liberalizma v letih 1891–1921*. Ljubljana: Nova revija, 2000.
- Bizjak, Matjaž. »Vojska Države Slovencev, Hrvatov in Srbov.« *Vojaška zgodovina* 4, št. 1 (2003): 102–13.
- Bizjak, Matjaž. *Slovenska vojska 1918–1919 in formiranje Dravske divizijske oblasti: magistrska naloga*. Ljubljana: Filozofska fakulteta, 2001.
- Bogataj, Lovro. »Uprava v Sloveniji od prevrata 1918 do izvršitve Vidovdanske ustave.« V: *Slovinci v desetletju 1918–1928: zbornik razprav iz kulturne, gospodarske in politične zgodovine*, ur. Josip Mal, 373–88. Ljubljana: Leonova družba, 1928.
- Brejc, Janko. »Od prevrata do ustave.« V: *Slovinci v desetletju 1918–1928: zbornik razprav iz kulturne, gospodarske in politične zgodovine*, ur. Josip Mal, 160–214. Ljubljana: Leonova družba, 1928.
- Debeljak, Tine. *Pot k prvi slovenski vladi: ob 50-letnici osvoboditve*. Buenos Aires: Svobodna Slovenija, 1970.
- Dolenc, Metod. *Pravna zgodovina za slovensko ozemlje: sestavni očrt*. Ljubljana: Akademsko založba, 1935.
- Dolinar, France. *Odsotnost slovenske državne misli v prevratu 1918*. Buenos Aires: Sij, 1971.
- Erjavec, Fran. *Slovinci: zemljepisni, zgodovinski, politični, kulturni, gospodarski in socialni pregled*. Ljubljana: Jugoslovanska knjigarna, 1923.
- Grdina, Igor. »Biografski portret Ivana Tavčarja.« V: *Tavčarjev zbornik*, ur. Igor Grdina, 7–82. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2015.
- Grdina, Igor. *Ivan Hribar: »jediní resnični radikalec slovenski«*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2010.
- Guštin, Damijan. »Dve antantni vojski v Državi SHS – dva odnosa do zmagovalcev? Varnostne dileme Države SHS.« V: *Stiplovškov zbornik*, ur. Dušan Nečak, 73–88. Ljubljana: Oddelek za zgodovino Filozofske fakultete, 2005.
- Guštin, Damijan. »Oborožene sile Države SHS.« V: *Slovenska novejša zgodovina: od programa Zedinjena Slovenija do mednarodnega priznanja Republike Slovenije: 1848–1992: 1*, ur. Jasna Fischer et al., 192–96. Ljubljana: Mladinska knjiga; Inštitut za novejšo zgodovino, 2005.
- Hribar, Ivan. *Moji spomini: II. del*. Ljubljana: Slovenska matica, 1984.
- Janković, Dragoslav in Bogdan Krizman, ur. *Građa o stvaranju jugoslovenske države: 1. I.–20. XII. 1918: tom II 2*. Beograd: Institut društvenih nauka, 1964.
- Jegličev dnevnik: znanstvenokritična izdaja, ur. Blaž Otrin in Marija Čipić Rehar. Celje: Celjska Mohorjeva družba; Društvo Mohorjeva družba; Ljubljana: Nadškofijski arhiv, 2015.
- Kacin-Wohinz, Milica. *Primorski Slovenci pod italijanskoasedbo: 1918–1921*. Maribor: Obzorja; Trst: Založništvo tržaškega tiska, 1972.
- Kermauner, Dušan. *Temeljni problemi primorske politične zgodovine: zlasti v letih 1918–1921*, ur. France Klopčič. Ljubljana: Partizanska knjiga, 1977.
- Klopčič, France. *Slovenstvo in drugo*. Ljubljana: Cankarjeva založba, 1986.
- Koprivica Oštrič, Stanislava. »Konstituiranje Države Slovenaca, Hrvata i Srba 29. listopada 1918. godine.« *Časopis za suvremenu povijest* 25, št. 1 (1993): 45–71.
- Kranjec, Silvo. »Slovinci na poti v Jugoslavijo.« V: *Spominski zbornik Slovenije: ob dvajsetletnici Kraljevine Jugoslavije*, ur. Jože Lavrič, Josip Mal in France Stele, 218–29. Ljubljana: Jubilej, 1939.
- Kristan, Ivan. »Razvoj slovenske državnosti in občine Škofja Loka.« V: *3 obletnice osamosvojitve*, ur. Ivan Kristan, 4–16. Škofja Loka: Združenje borcev za vrednote NOB Škofja Loka, 2016.

- Krizman, Bogdan. *Raspad Austro-Ugarske i stvaranje jugoslavenske države*. Zagreb: Školska knjiga, 1977.
- Kukovec, [Vekoslav]. *Slovenci 1914: referat dr. Kukovca na ljudski univerzi v Celju in Mariboru dne 29. oktobra in 9. novembra 1934*. Maribor, Ljudska tiskarna, 1935.
- Lončar, Dragotin. *Politično življenje Slovencev: od 4. januarja 1797. do 6. januarja 1919. leta*. Ljubljana: Slovenska matica, 1921.
- Lukan, Walter. *Iz »črnožolte kletke narodov« v »zlato svobodo«?: Habsburška monarhija in Slovenci v prvi svetovni vojni*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete; Zveza zgodovinskih društev Slovenije, 2014.
- Melik, Anton. *Slovenija: geografski opis*. Ljubljana: Slovenska matica, 1963.
- Mikuž, Metod. »1917–1921: Narodni svet.« V: Čepič, Zdenko et al., 603–08. *Zgodovina Slovencev*. Ljubljana: Cankarjeva založba, 1979.
- Mikuž, Metod. *Oris zgodovine Slovencev v stari Jugoslaviji: 1917–1941*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1965.
- Milčinski, Fran. *Dnevnik 1914–1920*, ur. Goran Schmidt [uvodna beseda Breda Slodnjak]. Ljubljana: Slovenska matica, 2000.
- *Mojega življenja pot: spomini dr. Vladimirja Ravniharja*, ur. Janez Cvirn, Vasilij Melik in Dušan Nečak. Ljubljana: Oddelek za zgodovino Filozofske fakultete.
- Nečak, Dušan. »Jugoslavija, historična nujnost ali napaka?.« *Časopis za zgodovino in narodopisje* 65 (30), št. 1 (1994): 67–71.
- Perovšek, Jurij, ur. *Programi političnih strank, organizacij in združenj na Slovenskem v času Kraljevine SHS: 1918–1929*. Ljubljana: Arhivsko društvo Slovenije, 1998.
- Perovšek, Jurij. »Misel o Sloveniji in njeno udejanjenje v času od Majniške deklaracije do oblikovanja Države SHS in Narodne vlade SHS v Ljubljani.« *Studia Historica Slovenica* 18, št. 2 (2018): 421–42.
- Perovšek, Jurij. »Oblikovanje slovenske nacionalne države leta 1918.« *Prispevki za zgodovino delavskega gibanja* 25, št. 1–2 (1985): 49–75.
- Perovšek, Jurij. »Slovenska samostojnost v Državi SHS.« V: *Slovenska novejša zgodovina: od programa Zedinjena Slovenija do mednarodnega priznanja Republike Slovenije: 1848–1992: 1*, ur. Jasna Fischer et al., 186–90. Ljubljana: Mladinska knjiga; Inštitut za novejšo zgodovino, 2005.
- Perovšek, Jurij. »V zaželeni deželi«: slovenska izkušnja s Kraljevino SHS/Jugoslavijo 1918–1941. Ljubljana: Inštitut za novejšo zgodovino, 2009.
- Perovšek, Jurij. *Na poti v moderno: poglavja iz zgodovine evropskega in slovenskega liberalizma 19. in 20. stoletja*. Ljubljana: Inštitut za novejšo zgodovino, 2005.
- Perovšek, Jurij. *Slovenska osamosvojitve v letu 1918: študija o slovenski državnosti v Državi Slovencev, Hrvatov in Srbov*. Ljubljana: Modrijan, 1998.
- Perovšek, Jurij. *Slovenski prevrat 1918: položaj Slovencev v Državi Slovencev, Hrvatov in Srbov*. Ljubljana: Inštitut za novejšo zgodovino, 2018.
- Pleterski, Janko. »29. oktober.« *Glasnik Slovenske matice* 13, št. 1 (1989): 31–35.
- Pleterski, Janko. »Pomen prve slovenske vlade.« V: Balkovec, Bojan. *Prva slovenska vlada 1918–1921*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče, 1992 [zadnja platnica].
- Pleterski, Janko. *Prva odločitev Slovencev za Jugoslavijo: politika na domačih tleh med vojno 1914–1918*. Ljubljana: Slovenska matica, 1971.
- Prepeluh, Albin. *Pripombe k naši prevratni dobi: z zemljevidoma Koroške in Primorja ter s sliko A. Prepeluha*. Ljubljana: Založba univerzitetne tiskarne J. Blasnika nasl., d. d., 1938.
- Prunk, Janko in Cirila Toplak. *Parlamentarna izkušnja Slovencev*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, 2005.
- Prunk, Janko in Marjetka Rangus. *Sto let slovenskih političnih strank: 1890–1990*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, 2014.
- Rahten, Andrej. *Pozabljeni slovenski premier: politična biografija dr. Janka Brejca: 1869–1934*. Celovec: Mohorjeva družba, 2002.

- Redlich, Joseph. *Austrian War Government*. New Haven: Yale University Press; London: Humphrey Milford; Oxford: University Press, 1929.
- Repe, Božo. »'Osvobajate nas, hkrati pa nas režete na koščke': odnos velikih sil do Slovencev med prvo svetovno vojno in ob njenem koncu.« *Studia Historica Slovenica* 15, št. 2 (2015): 337–55.
- Ribnikar, Peter, ur. *Sejni zapisniki Narodne vlade Slovencev, Hrvatov in Srbov v Ljubljani in Deželnih vlad za Slovenijo: 1918–1921: 1. del: od 1. nov. 1918 do 26. feb. 1919*. Ljubljana: Arhiv Republike Slovenije, 1998.
- Ribnikar, Peter. »Narodna vlada SHS v Ljubljani in Deželne vlade za Slovenijo 1918–1921.« V: *Sejni zapisniki Narodne vlade Slovencev, Hrvatov in Srbov v Ljubljani in Deželnih vlad za Slovenijo: 1918–1921: 1. del: od 1. nov. 1918 do 26. feb. 1919*, ur. Peter Ribnikar, 9–50. Ljubljana: Arhiv Republike Slovenije, 1998.
- Seručar, Zdravko. *Vojne akcije u Koruškoj 1918/19 godine: kratak pregled*. Beograd: Vojnoistoriski institut J. A., 1950.
- Stiplovšek, Miroslav. »Narodna vlada Slovencev, Hrvatov in Srbov.« V: *Enciklopedija Slovenije*: 7, ur. Dušan Voglar in Alenka Dermastia, 307, 308. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1993.
- Stiplovšek, Miroslav. »Prizadevanja za avtonomijo Slovenije od ustanovitve jugoslovanske države do kraljeve diktature (1918–1929).« *Časopis za zgodovino in narodopisje* 65 (30), št. 1 (1994): 77–95.
- Stiplovšek, Miroslav. *Slovenski parlamentarizem 1927–1929: avtonomistična prizadevanja skupščin ljubljanske in mariborske oblasti za ekonomsko-socialni in prosvetno-kulturni razvoj Slovenije ter za udeležanje parlamentarizma*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete, 2000.
- Šorn, Jože. *Slovensko gospodarstvo v poprevratnih letih 1919–1924*. Ljubljana: Cankarjeva založba, 1997.
- Šuklje, Franjo. *Iz mojih spominov: III. del*. Ljubljana: Jugoslovanska knjigarna, 1929.
- Švajncer, Janez J. »Slovenska vojska 1918–1919.« V: *Boj za Maribor 1918–1919: spominski zbornik ob sedemdesetletnici bojev za Maribor in severno mejo na slovenskem Štajerskem*, ur. Janez J. Švajncer, 129–70. Maribor: Obzorja, 1988.
- Švajncer, Janez J. *Slovenska vojska 1918–1919*. Ljubljana: Prešernova družba, 1990.
- Trstenjak, Dragotin. »Uprava v Sloveniji.« V: *Spominski zbornik Slovenije: ob dvajsetletnici Kraljevine Jugoslavije*, ur. Jože Lavrič, Josip Mal in France Stele, 109–29. Ljubljana: Jubilej, 1939.
- Ude, Lojze. *Slovenci in jugoslovanska skupnost*. Maribor: Obzorja, 1972.
- Vilfan, Sergij. *Pravna zgodovina Slovencev*. Ljubljana: Slovenska matica, 1996.
- Vodopivec, Peter. *Od Pohlinove slovnice do samostojne države: slovenska zgodovina od konca 18. stoletja do konca 20. stoletja*. Ljubljana: Modrijan, 2006.
- Zečević, Momčilo. *Na zgodovinski prelomnici: Slovenci v politiki jugoslovanske države 1918–1929: I. knjiga*. Maribor: Obzorja, 1986.
- Zečević, Momčilo. *Slovenska ljudska stranka in jugoslovansko zedinjenje 1917–1921: od majniške deklaracije do vidovdanske ustave*. Maribor: Obzorja, 1977.
- Žorž, Grega. »Italijanska zasedba slovenskih krajev v novembru 1918.« *Zgodovinski časopis* 70, št. 3–4 (2016): 364–80.

Jurij Perovšek

SLOVENIAN POSITION IN THE STATE OF SLOVENES, CROATS AND SERBS

SUMMARY

The State of Slovenes, Croats and Serbs (the State of SHS) has an essential place in the Slovenian national development, as it attested to the Slovenian capacity for statehood as early as well over a century ago. The entity that represented an expression of this capacity fulfilled all of the criteria prescribed by the international law for the establishment and existence of states, even though it was never internationally recognised. At the time of its establishment, the State of SHS, which the majority of the Habsburg Yugoslavs established in the moment of their national separation from the Austro-Hungarian Monarchy on 29 October 1918, encompassed all of the Yugoslav territory that had been a part of the former Monarchy with the exception of Prekmurje, Međimurje, Bačka, Baranja, and Banat. After the Italian occupation of the Slovenian Littoral, Istria, the Kvarner islands of Cres and Lošinj, Northern Dalmatia, and the Dalmatian islands in November 1918, its territory diminished. The State of SHS existed until 1 December 1918, when it merged with the Kingdom of Serbia into the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes (the Kingdom of SHS; as of 1929 the Kingdom of Yugoslavia). Apart from the Kingdom of Serbia, the State of SHS was the second forerunner of the Kingdom of SHS.

In the State of SHS, Slovenians governed themselves for the first time in contemporary history. The first Slovenian government – the National Government of SHS in Ljubljana – was an element of such a national-political position. At the proposal of the National Council for Slovenia and Istria in Ljubljana (the National Council) – the political representative body that had led the struggle for the Slovenian self-determination in 1918 –, this Government was appointed by the Presidency of the SHS National Council in Zagreb, the highest authority in the State of SHS, on 31 October 1918. The National Government consisted of the representatives of all contemporaneous Slovenian political parties – the All-Slovenian People's Party (the ASPP), the liberal Yugoslav Democratic Party (the YDP), and the Marxist Yugoslav Social Democratic Party (the YSDP). It encompassed all of the highest executive and administrative authorities except for those in charge of foreign affairs. Apart from its president Josip Pogačnik (the ASPP), the government consisted of twelve departments: the Internal Affairs Commission (led by Dr Janko Brejc, the ASPP), Food Supply Commission (led by Dr Ivan Tavčar, the YDP), Education and Religion Commission (led by Dr Karel Verstovšek, the ASPP), Justice Commission (led by Dr Vladimir Ravnihar, the YDP), Social Welfare Commission (led by Anton Kristan, the YSDP), Finance Commission (led by Dr Vekoslav Kukovec, the YDP), Traffic Commission (led by Dr

Pavel Pestotnik, the YDP), Industry and Commerce Commission (led by Dr Karel Triller, the YDP), Public Works and Crafts Commission (led by Engineer Vladimir Remec, the ASPP), Agriculture Commission (led by Prelate Andrej Kalan, the ASPP), National Defence Commission (led by Dr Lovro Pogačnik, the ASPP), and Healthcare Commission (led by Dr Anton Breclj, the ASPP). The ASPP boasted the largest number of representatives in the government (seven). Meanwhile, the YDP had five, and the YSDP had a single one. The majority of the National Government members were highly educated. Most of them graduated in law as well as passed the final doctoral examination (Brejc, Kukovec, both Pogačniks, Ravnihar, Tavčar, and Triller). Breclj was a doctor, Kristan graduated from the College of Commerce, Remec graduated in mechanical engineering, Verstovšek was a classical philologist, Pestotnik a historian and geographer, while Kalan was a priest and Dean of the Ljubljana Cathedral chapter.

The Slovenian independence in the State of SHS was based on the scope of the National Government's authority. On 29 October 1918, the initial division of jurisdiction regarding the implementation of powers in the State of SHS was defined in such a manner that the SHS National Council maintained control of the foreign and military affairs and had the right to pardon, annul legal acts, and appoint senior officials. In all other branches of executive power, the individual National or Provincial Governments (for Slovenia, Croatia with Slavonia, Dalmatia, and Bosnia and Herzegovina) were completely independent and fully empowered to handle and manage these areas of the public administration independently. The power that the National Government thus had in the federal state-legal sense was wholly accepted by the SHS National Council. At the session on 3 November 1918, its Central Committee noted this and approved "the appointment of autonomous authorities in Slovenia".

At first, the National Government took into account the powers withheld by the SHS National Council, but gradually it also assumed authority in the areas under the Council's jurisdiction. Thus the relations between Slovenia and the State of SHS transformed from the initial federal to confederal state-legal form. In this regard, it is relevant that the National Government also concerned itself with international relations, while its existence was recognised by certain European governments in their diplomatic activities. In the area of foreign affairs, the National Government cooperated with Poland, German Austria, and Czechoslovakia, all of which sent their diplomatic or military representatives to Ljubljana.

The National Government alone was also in charge of military matters. The formation of the military depended on the Slovenian factor. The communication and resolution of military affairs between Ljubljana and Zagreb never took the shape of military leadership and command, although the plans were probably different. The relations between the two cities proceeded on a relatively equal footing, while the formation of both the Slovenian and Croatian Armies even emphasised the confederal character of the State of SHS.

The state authority in Slovenia was also asserted in the other areas under the jurisdiction of the SHS National Council. Everyone who had been sentenced by the

Austrian civilian and Austro-Hungarian military criminal courts until 30 October 1918 was pardoned; many provisions and decrees of the various authorities and ministries of the Austrian state legal code were abolished; and the Austrian national legislation on societies, gatherings, and paragraph 23 of the Austrian press act were abolished as well. The National Government therefore enacted the freedom of gathering, association, and press. It also appointed senior officials.

The National Government settled a number of issues regarding its activities. It legally implemented the Slovenian authority instead of the representatives of the old Austrian authorities; dismissed a number of officials in prominent positions and replaced them with Slovenian staff; changed the former so-called bureaucratic administrative system and replaced it with a system of Ministers or a collegial system; established a number of vital administrative institutions (its *Official Gazette*, Correspondence Office, Administrative Commission, and Transitional Economic Office in Ljubljana); declared the legal allegiance of the Slovenian population to the State of SHS; ensured the legal implementation of the new (republican) form of government in the State of SHS; and based the new principles of national and social life on the fundamental identity essence of the Slovenian people: the Slovenian language (already at its first session on 1 November 1918, the National Government designated Slovenian as the official language). The government carried out legislative activities as well.

The implementation of the state power in Slovenia was meticulously regulated with the Government Decree on the Transitional Administration in the Territory of the National Government of SHS in Ljubljana, issued by the National Government in agreement with the SHS National Council on 21 November 1918. With this Decree, the SHS National Council empowered the National Government to govern Slovenia. The relations between the National Government and the SHS National Council, defined in such a manner, represented the foundations for the confederal ties of Slovenia with the State of SHS and its confederal statehood in the material-legal sense.

The fundamental political guideline of the National Government was to form a politically and administratively United Slovenia. The National Government unified the Slovenian territory in the administrative sense, and Slovenia thus became a state-legal unit. This was the first real manifestation of the United Slovenia programme. In view of the Italian occupation of Trieste, the Goriška region, Istria, and the Postojna district in Carniola between 3 and 23 November 1918 as well as due to the fact that the Prekmurje region still belonged to Hungary at the time, the contemporaneous United Slovenia encompassed the majority of the former Duchy of Carniola and the Slovenian part of the former Duchy of Styria (until the demarcation line with the German Austria around Radgona, Šentilj, and Kozjak) as well as the territory south of the rivers Zilja, Drava, and the district of Völkermarkt in Carinthia. With the exception of the stated part of Carinthia, United Slovenia at that time encompassed approximately two thirds of the today's territory of the Republic of Slovenia.

During the organisation of the Slovenian authority in the State of SHS, an idea of forming a Slovenian parliament appeared as well. Ultimately, a national parliament

was not established. However, a decision was reached that the National Council had the right to give proposals to the Government, while the National Government would report to the National Council and submit its decisions and decrees for review. This arrangement remained solely on paper and was not in fact implemented: the legislative authority was carried out by the National Government in the form of legislative initiatives as well as delegated legislation. We could nevertheless assess that formally the National Council had the same character as the fundamental body of the parliamentary political system – the parliament. In the idea about the formation of a Slovenian parliament, we can discern yet another characteristic of the Slovenian independence in 1918.

The energy and diligence, exhibited in Slovenia in the State of SHS, and the crucial role of lawyers attested to the fact that at the time, Slovenians were well aware of their new historical national-political position. They asserted it through the confederal national statehood in which the Slovenian will for emancipation, initiated with the United Slovenia programme of 1848, manifested itself. After 1 December 1918, this will clashed with the Yugoslav centralism and unitarianism, which abolished the Slovenian independence attained in the State of SHS and prompted the majority of the Slovenian politics to start fighting for the legislative autonomy of Slovenia with its own parliament and government. This was not achieved in the First Yugoslavia. In the Second Yugoslavia, however, the achieved federal state-legal position of Slovenia with the annexed Littoral region did not ensure all the possibilities for the full national development. These possibilities were only assured with the establishment of the Slovenian national state, the Republic of Slovenia, in 1991. One of the historical substantiations and historical arguments for this new state is also the statehood experience that came to life in Slovenia in November 1918.